

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin, dnia 17 grudnia 2015 r.

Poz. 5508

UCHWAŁA NR IX/72/2015 RADY GMINY KRZĘCIN

z dnia 5 listopada 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krzęcin na lata 2015-2018”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 1515), w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.) Rada Gminy Krzęcin uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krzęcin na lata 2015 - 2018”, zaopiniowany pozytywnie przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w brzmieniu stanowiący stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Krzęcin.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy w Krzęcinie

Artur Konopelski

Załącznik
do Uchwały Nr IX/72/2015 Rady Gminy Krzęcin
z dnia 5 listopada 2015 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krzęcin na lata 2015-2018

I. WSTĘP

Przedmiotem opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Krzęcin (zwanego dalej Programem, POnZ, GPOnZ) jest weryfikacja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy oraz wypracowanie programu zarządzania zabytkami, w tym praca nad ich potencjałem. Program jest dokumentem strategicznym w zakresie ochrony zabytków, pozwoli na koordynację działań polityki przestrzennej w zakresie opieki i zarządzania dziedzictwem kulturowym. W okresie najbliższych czterech lat realizowany będzie dostępnymi środkami prawnymi oraz finansowymi.

Celem Programu jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Systematyczne wdrażanie ustaleń dokumentu powinno spowodować poprawę stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Krzęcin. Program powinien być znany nie tylko władzom lokalnym, ale i społeczności lokalnej. Ma za zadanie uświadamiać mieszkańców o konieczności dbania o lokalną tradycję przejawiającą się w inicjatywach społecznych, jak i w potrzebie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. Mieszkańcy i władze gminy powinni dbać o utrzymanie indywidualnego charakteru regionu, w tym o zachowanie jego znamienych elementów zabytkowych i przyrodniczych.

1.1 Charakterystyka gminy

Gmina Krzęcin znajduje się w północno - zachodniej Polsce, w województwie zachodniopomorskim, w jego południowej części, w obrębie powiatu choszczeńskiego. Współrzędne geograficzne Krzęcina, który jest siedzibą gminy wynoszą: 53.0833°N oraz 15,4833°E. Gmina stanowi 10,5 % powierzchni powiatu, będąc jej najmniejszą jednostką i zajmując obszar, który wynosi 140 km². Gmina Krzęcin sąsiaduje z 4 gminami:

- od strony północnej - Gmina Choszczno (powiat choszczeński);
- od strony wschodniej - Gmina Bierzwnik (powiat choszczeński);
- od strony zachodniej - Gmina Pełczyce (powiat choszczeński);
- od strony południowej - Gmina Strzelce Krajeńskie (powiat strzelecko - drezdeński).

Odległość do miasta powiatowego, którym jest Choszczno z Krzęcina wynosi w linii prostej 10,8 km, a w najbliższej odległości drogowej 11,7 km. Adekwatnie odległość w linii prostej do miasta wojewódzkiego, którym jest Szczecin wynosi 75,5 km, a w optymalnej odległości drogowej - 88,9 km. Najbliższa odległość do granicy z Niemcami mieści się w miejscowości Ognica i odpowiada ok. 75 km (w linii prostej), bądź ok. 95 km (w odległości drogowej).

Ryc. 1. Położenie Gminy Krzęcin na tle powiatu

Źródło: opracowanie własne

Maksymalne odległości z krańcowych punktów gminy wynoszą:

- 14 km w linii wschód – zachód,
- 15,5 - 16 km w linii północ – południe.

Najbardziej skrajne odległości na terenie gminy oddalane są od siebie w odległości ok. 17,4 km. Najwyższe wzniesienie znajduje się we wsi Kolonia Słonice w północno-wschodniej części gminy oraz w południowej stronie lasu. Wynosi 118,4 m n.p.m.

Na obszarze gminy znajduje się 11 sołectw: Chłopowo, Granowo, Kaszewo, Krzęcin, Mielęcín, Nowy Klukom, Objezierze, Przybysław, Rakowo, Słonice i Żeńsko. Oprócz wymienionych na terenie gminy sołectw występuje również 15 wsi.

Tabela 1. Sołectwa i wsie wchodzące w skład sołectw w Gminie Krzęcin

Sołectwo	Wsie wchodzące w sołectwa
Chłopowo	Pluskocin, Sowiniec, Ligwiąca, Kolonia IV, Kolonia V
Granowo	Sobieradz, Potoczna
Kaszewo	-
Krzęcin	Wyszyna, Sobolewo, Smużyk, Sierosławiec, Prokolno, Grzywacz, Boguszyce
Mielęcín	-
Nowy Klukom	-
Objezierze	-
Przybysław	-
Rakowo	-
Słonice	-
Żeńsko	Wężnik

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 2. Skrajne odległości w Gminie Krzęcin w km

Źródło: opracowanie własne

1.2. Charakterystyka społeczno – gospodarcza

W 2014 roku Gminę Krzęcin zamieszkiwało 3 831 osób (7,7 % populacji powiatu choszczeńskiego). Jest to najmniejsza liczba osób wśród pozostałych gmin na obszarze powiatu. Gęstość zaludnienia w gminie wyniosła 27 osób/km².

Łączna liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na rok 2014 na obszarze gminy wyniosła 206, z czego 196 to podmioty prywatne. Zarejestrowanych działalności w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa odnotowano 28, w przemyśle i budownictwie – 50, a pozostałe działalności – 128. Z nich największe znaczenie ma sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów osobowych włączając motocykle - 48 i sekcja H – transport i gospodarka międzynarodowa - 19. Zatem największy udział procentowy w liczbie podmiotów gospodarczych na terenie gminy odnotował przemysł i budownictwo (sekcja C i F) – 39,1 % oraz sekcja G – 37,5 %. W strukturze wielkościowej dominują małe działalności zatrudniające do 9 pracowników – 94,2 %. Przedział pracowników od 10 do 49 stanowi resztę – 5,8 %.

1.3. Charakterystyka przyrodnicza

Pod względem fizycznogeograficznym teren Gminy Krzęcin znajduje się w podprowincji pasa Pobrzeża Pojezierza Południowobałtyckiego w makroregionie Pojezierza Zachodniopomorskiego. W układzie mezoregionalnym opisywana gmina mieści się w zasięgu Pojezierza Choszczeńskiego.

Według danych z roku 2014 lesistość na terenie gminy wyniosła 22,5 %. Odpowiednio licząc jest to 31,3 km², z czego tylko 1 ha stanowi własność gminy, a większość to lasy publiczne (96,5 %). Gmina charakteryzuje się występowaniem jezior rynnowych oraz moreny dennej spośród których największe to: jez. Żeńskie, Chłopowo, Bukowskie, Czyste, Brudne, Mielęcín. Jeziora układają się swoim kierunkiem z płd. – wschodu na płn. – zachód podobnie jak przepływająca przez gminę rzeka Mała Ina.

Na obszarze gminy występują następujące obszary i obiekty chronione:

- Natura 2000 – obszar ptasi – „Lasy Puszczy nad Drawą” (PLB 320016);
- Natura 2000 – obszar siedliskowy – „Lasy Bierzwickie” (PLH 320044);
- Obszar Chronionego Krajobrazu – „F” Bierzwnik;
- użytek ekologiczny – UE/6630/III/042 o pow. 0,94 ha;
- użytek ekologiczny – UE/6630/III/042 o pow. 3,07 ha;
- pomniki przyrody – 12 pomników.

Dla Gminy Krzęcin proponuje się powołanie dodatkowych 5 pomników przyrody ożywionej (drzewa, grupy drzew i aleje), 7 użytków ekologicznych oraz zespołu przyrodniczo – krajobrazowego „Kanada”.

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Krzęcin na lata 2015 – 2018 sporządzono na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 poz. 1446 ze zm.).

Art. 87, ust. 1. mówi o tym, że „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Krzęcin:

- sporządzany jest na okres 4 lat przez Wójta Gminy Krzęcin, który co 2 lata sporządza sprawozdanie przedstawiając je Radzie Gminy;
- przyjmuje Rada Gminy Krzęcin, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie;
- ogłaszany jest w wojewódzkim (zachodniopomorskim) dzienniku urzędowym.

Zgodnie z zapisami Art. 87, ust. 2. ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami Program Opieki nad Zabytkami ma na celu m. in.:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obowiązujący w Polsce system prawny gwarantuje ochronę zabytkom i całości dziedzictwa kulturowego na terenie kraju. Poniżej wskazano akty prawne wskazujące obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm., z dnia 2 kwietnia 1997 r.).
  - *Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.*

- *Art. 6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.*
  - *Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.*
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446 ze zm.) jako główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami. Ustawa ta w art. 3 definiuje podstawowe pojęcia:
- *Zabytek* – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
  - *Zabytek nieruchomy* – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości o cechach j.w.;
  - *Zabytek ruchomy* – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych o cechach j.w.;
  - *Zabytek archeologiczny* – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
  - *Instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami* – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
  - *Prace konserwatorskie* – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
  - *Prace restauratorskie* – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
  - *Roboty budowlane* – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub otoczeniu zabytku;
  - *Badania konserwatorskie* – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
  - *Badania architektoniczne* – działania ingerujące w substancje zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
  - *Badania archeologiczne* – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
  - *Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny* – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

- *Historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;*
  - *Krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;*
  - *Otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.*
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 Nr 594 ze zm.) - Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.
    - *Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:
9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.*
  4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 poz.199 ze zm.).
  5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 Nr 1409 ze zm.).
  6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 Nr 1232 ze zm.).
  7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 Nr 627 ze zm.).
  8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 poz. 782 ze zm.).
  9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 Nr 406 ze zm.).
  10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 poz. 1118 ze zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 Nr 987 ze zm.).
2. Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 Nr 642 ze zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015 poz. 1446 ze zm.).

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Krzęcin sporządzono z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym aktów prawa oraz innych opracowań przedmiotowych.

Ustalenia Programu korespondują z zapisami (cele, zasady, kierunki) dokumentów na różnych poziomach. Metodologia planowania zakłada spójność dokumentów programowych w układzie hierarchicznym: kraj, region, gmina.

W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegółowy wykaz ww. dokumentów.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia jest nadrzędnym dokumentem, który wyznacza normy, ramy odniesienia oraz standardy dla innych dokumentów niższego szczebla, jak i również dla 9 zintegrowanych strategii. Jest spójna z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju 2030 oraz z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. To najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej dla rozwoju kraju. Została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 roku i jest aktualizacją Strategii Rozwoju Kraju 2007 - 2015. Celem strategicznym opracowania jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Średniookresowa strategia zakłada podział na 3 obszary strategiczne, które mają przypisane cele i priorytety rozwojowe. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 przedstawia 3 strategiczne obszary działań:

- Sprawne i efektywne państwo;
- Konkurencyjna gospodarka;
- Spójność społeczna i terytorialna.

Dokument podkreśla rolę zapewnienia ładu przestrzennego m. in. przez opracowanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego (zwanych dalej MPZP) dla terenów obejmujących: obszary miejskie, a w szczególności metropolitarne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną i użytkowaniem gospodarczym zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego, objęte ryzykiem katastrof naturalnych, obszary górskie, obszary dotychczas nie objęte procesem planowania oraz obszary przygraniczne. Wspomina się też tutaj o ochronie krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Ośrodki wojewódzkie mają być wzmocniane przez rozwój infrastruktury społecznej, w tym kulturowej oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego co pozwoli osiągnąć miastom przewagę konkurencyjną.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 84 ustala obowiązek sporządzania co cztery lata Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami: „Art. 84. W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

W ramach ww. Programu przeprowadza się analizę stanu dziedzictwa kulturowego oraz potrzeb związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Następnie definiuje się główne i szczegółowe cele i kierunki działań oraz zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Cel główny: wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Cel główny Programu jest wdrażany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,

2. wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
3. tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004 - 2020

Narodowa Strategia Kultury 2004 – 2020 jest kontynuacją i uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013. Sporządzenie dokumentu poprzedzone było postawieniem diagnozy dla sektora kultury w Polsce. Zbadano kondycję twórców, odbiorców oraz warunków w jakich kultura jest rozpowszechniana, w tym modelu finansowania rozwoju kultury polskiej.

Działania uwzględnione w strategii w bezpośredni sposób przekładają się na rozwój kultury ale także na społeczno - ekonomiczny rozwój regionów.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 określa misję, którą wypełniać powinny instytucje zarządzające, pośredniczące, finansujące, współpracujące oraz wnioskodawcy. Za misję uznano: *„zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”*.

W ramach prac Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 sformułowano następujące cele:

Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
3. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury.
4. Wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury.
5. Poprawa warunków działalności artystycznej.
6. Efektywna promocja twórczości.
7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
8. Zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.
9. Promocja polskiej kultury za granicą.
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Dziedzictwo Kulturowe”

Celem Programu „Dziedzictwo Kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo Kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

1. Ochrona zabytków.
2. Wspieranie działań muzealnych.
3. Kultura ludowa i tradycyjna
4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.
5. Ochrona zabytków archeologicznych.
6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.
7. Miejsca Pamięci Narodowej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

W zakresie przestrzeni i planistyki dokumentem wiodącym na najbliższe lata jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie.

Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty.

Poniżej wyszczególniono najistotniejsze zapisy strategii dotyczące działań związanych z dziedzictwem kulturowym:

1. Należy wdrażać rozwiązania wykorzystujące potencjał kulturowy i turystyczny dla rozwoju regionalnego.
2. Kultura nie stanowi pasywnego zasobu regionów, ale aktywnie warunkuje zarówno rozwój społeczny, jak i ekonomiczny.
3. Należy koncentrować się na przekształcaniach struktur gospodarczych w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, na podniesieniu poziomu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, na poprawie dostępu do dóbr i usług publicznych, które wpływają na rozwój potencjałów (takich jak: infrastruktura teleinformatyczna, edukacja, energia czy kultura).
4. Istotna jest obecność nowych technologii w obszarze kultury.

Zgodnie z zapisami strategii dzięki rozwojowi lokalnemu w wymiarze społeczno-kulturowym, gospodarczym oraz ekologiczno-przestrzennym oraz działaniom wyrównawczym na rzecz zwiększenia dostępu do usług publicznych, obszary wiejskie staną się lepszym miejscem do życia, lepiej wykorzystującym dziedzictwo kulturowe i walory środowiska przyrodniczego, bardziej atrakcyjnym turystycznie i inwestycyjnie oraz bardziej zintegrowanym ze względu na wzmocnioną tożsamość lokalną.

Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) został opracowywany na podstawie przepisów Unii Europejskiej. Zgodnie z przepisami Unii Europejskiej PROW jest wkomponowany w całościowy system polityki rozwoju kraju, w szczególności poprzez mechanizm Umowy Partnerstwa. Umowa ta określa strategię wykorzystania środków unijnych na rzecz realizacji wspólnych dla UE celów określonych

w unijnej strategii wzrostu „Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” z uwzględnieniem potrzeb rozwojowych danego państwa członkowskiego.

Celem głównym Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 będzie poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

W ramach PROW 2014-2020 będzie realizowanych łącznie 14 działań, w tym 30 poddziałań.

Istotnym dla niniejszego opracowania jest działanie - Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich, wraz z poddziałaniami:

- badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej,
- inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury,
- inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów i usług.

Według zapisów Programu szczególne problemy polskich wsi to niska jakość dróg i trudności komunikacyjne, brak dostatecznego wyposażenia w zbiorową sieć kanalizacyjną, oczyszczalnie ścieków, zaopatrzenia w wodę, zły stan infrastruktury energetycznej oraz niedostateczne wyposażenie w Internet.

Niedostateczny rozwój infrastruktury społecznej dotyczy szczególnie placówek służby zdrowia, placówek kulturalnych, obiektów turystycznych, jak również opieki nad dziećmi, przedszkoli i szkół.

Ze względu na różnice w dostępności i jakości usług publicznych pomiędzy miastem a wsią, niezbędne jest podjęcie działań na rzecz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług publicznych, w szczególności w zakresie edukacji, zdrowia, usług kulturalnych oraz społecznych.

Istnieje potrzeba odpowiedniego wykorzystania potencjałów kulturowych, środowiskowych i turystycznych obszarów wiejskich, przy zaangażowaniu lokalnej społeczności dla przyspieszenia lokalnego rozwoju gospodarczego, a przede wszystkim zwiększenia udziału dochodów mieszkańców z działalności pozarolniczej. Silne więzi społeczne w ramach lokalnych społeczności oraz ich aktywizacja powinny zostać wykorzystane do planowania i podejmowania wspólnych działań i rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców.

Na obszarach o potencjale do rozwoju funkcji turystycznych niezbędne jest wspieranie odnowy wsi dla zapewnienia efektywnego wykorzystania istniejących możliwości rozwoju. Ze względu na wysoki poziom zagrożenia ubóstwem mieszkańców obszarów wiejskich, istnieje potrzeba podejmowania na poziomie lokalnym działań pobudzających postawy kreatywne i umożliwiających zarówno udział we wspólnych przedsięwzięciach jak i samodzielną realizację projektów.

W ramach ochrony promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego, na obszarach wiejskich polityka spójności wspiera ochronę zabytków. Natomiast w ramach Programu wspierane będą przedsięwzięcia związane z poprawą stanu dziedzictwa kulturowego, kształtowania przestrzeni publicznej oraz budową lub odnową obiektów pełniących funkcje kulturalne.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju, jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. W dokumencie tym zakłada się rozwój bogactwa polskich regionów – miast i obszarów wiejskich – w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów polskiej przestrzeni – ich dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, potencjału gospodarczego, innowacyjnego oraz naukowego. W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 określono cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększania zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Osiągnięcie celu strategicznego musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej, służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego prowadzi działania z zakresu ochrony zabytków jako jednostka samorządu terytorialnego, realizując zadania, wynikające z zapisów ustawowych. Prócz tego Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego sprawuje opiekę nad zabytkami, będąc ich właścicielem.

Na szczeblu wojewódzkim zostały opracowane dokumenty strategiczne, które są podstawą prawną oraz pozwalają wskazać kierunki działań dla programów na niższych poziomach jednostek samorządu terytorialnego.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020

Dnia 19 grudnia 2005 roku Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwalił aktualny dokument Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXVI/303/05. Jest to aktualizacja poprzedniej Strategii Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015. Głównymi aktami prawa regulującymi zapisy Strategii są:

1. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 Nr 596 ze zm.).
  - Art. 11. 1. Samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniającą w szczególności następujące cele:
    - 1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej;
    - 2) pobudzanie aktywności gospodarczej;
    - 3) podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa;
    - 4) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń;
    - 5) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.
  - Art. 11 1c. Strategia rozwoju województwa zawiera:
    - 1) diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa;

- 2) *określenie celów strategicznych polityki rozwoju województwa;*
  - 3) *określenie kierunków działań podejmowanych przez samorząd województwa dla osiągnięcia celów strategicznych polityki rozwoju województwa.*
- *Art. 11 1d. Strategia rozwoju województwa uwzględnia cele średniookresowej strategii rozwoju kraju, krajowej strategii rozwoju regionalnego, odpowiednich strategii ponadregionalnych, a także cele i kierunki koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.*
2. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 poz. 1649 ze zm.).
- *Art. 13. 1. Strategie rozwoju, o których mowa w art. 9 pkt 3, są spójne ze średniookresową strategią rozwoju kraju i określają w szczególności:*
- 1) *diagnozę sytuacji w odniesieniu do zakresu objętego programowaniem strategicznym, z uwzględnieniem stanu środowiska oraz zróżnicowań przestrzennych i terytorialnych;*
  - 2) *prognozę trendów rozwojowych w okresie objętym strategią;*
  - 3) *określenie celów rozwoju, w tym kierunków interwencji, w zakresie objętym strategią wraz z pożądanymi wskaźnikami realizacji, z uwzględnieniem zróżnicowań przestrzennych lub terytorialnych.*

Dokument Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego ustala 34 cele kierunkowe, które zawarte są w sześciu głównych strategicznych celach działań:

1. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania.
2. Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu.
3. Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu.
4. Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami.
5. Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności.
6. Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu.

W ramach 6 celu strategicznego wyodrębnia się jeden z sześciu celów kierunkowych 6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej. Ten z kolei ma przypisane następujące konkretne działania:

1. Upowszechnianie kultury i promocja aktywnego uczestnictwa w kulturze w tym wspieranie instytucji, poszerzanie oferty kulturalnej, organizacja wydarzeń, działania edukacyjne.
2. Wspieranie lokalnej twórczości artystycznej.
3. Ochrona zabytków i miejsc pamięci.
4. Rozbudowa infrastruktury kulturalnej.
5. Poszerzanie zasobów i zbiorów archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych.
6. Koordynacja i integracja oferty kulturalnej regionu.

W realizację wszystkich działań zaangażowane mają być samorządy gminne, powiatowe oraz samorząd wojewódzki. Częściowo zaangażowane powinny być inicjatywy prywatne i pozarządowe oraz administracja rządowa. Źródłem finansowania celu kierunkowego w znacznym stopniu powinny być budżety gmin, powiatów, budżet województwa oraz w latach 2007 – 2013 program operacyjny kapitał ludzki. Inne zakładane źródła finansowania to: budżet państwa, partnerstwo publiczno – prywatne, PROW oraz w latach 2007 – 2013 PEWT Interreg IV A.

Dokument podkreśla, iż głównym celem w dziedzinie kultury i ochrony jej dóbr jest intelektualny i cywilizacyjny rozwój społeczności Pomorza Zachodniego oraz systematyczny wzrost potencjału kulturalnego regionu. Ważną rolę ma też stanowić współpraca

i zaangażowanie samorządów i organizacji pozarządowych zajmujących się życiem kulturowym miast i obszarów wiejskich.

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego ma zapewnić w jak najpowszechniejszy sposób dostęp do dóbr kultury czy innych elementów dziedzictwa wspólnego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014–2020 został zatwierdzony przez Komisję Europejską dnia 13 lutego 2015 roku. Program składa się z 10 Osi Priorytetowych, na realizację których przeznaczone zostanie 1,6 mld euro. Program Regionalny to jedna z metod realizacji Strategii Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 To dokument koncentrujący się na trzech zagadnieniach: gospodarka, infrastruktura, społeczeństwo. Jednym z nowych elementów ujętych w Programie w porównaniu do RPO 2007 - 2013 jest wspólne finansowanie zarówno z EFRR, jak i EFS.

Program zawiera: osie priorytetowe wraz z poszczególnymi działaniami, informację na temat sposobu i źródeł ich finansowania, plan finansowy i spis ważniejszych dokumentów służących realizacji RPO.

Celem strategicznym Regionalnego Programu jest: poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych. Osie priorytetowe Programu to:

1. Gospodarka, innowacje, nowoczesne technologie;
2. Gospodarka niskoemisyjna;
3. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu;
4. Naturalne otoczenie człowieka;
5. Zrównoważony transport;
6. Rynek pracy;
7. Włączenie społeczne;
8. Edukacja;
9. Infrastruktura publiczna;
10. Pomoc techniczna.

W ramach osi 4. Naturalne otoczenie człowieka wskazano cel szczegółowy działania jakim jest zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu. Oprócz tego ulokowano działania:

1. Dziedzictwo kulturowe;
2. Wzmocnienie instytucji kultury;
3. Ochrona różnorodności biologicznej;
4. Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony przyrody;
5. Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację;
6. Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody i krajobrazu;
7. Wsparcie ośrodków rehabilitacji dziko żyjących zwierząt;
8. Podnoszenie jakości ładu przestrzennego;
9. Rozwój zasobów endogenicznych.

Województwo Zachodniopomorskie charakteryzuje się jednym z największych potencjałów w kraju w zakresie dziedzictwa kulturowego. Korzystne warunki do zrównoważonego rozwoju z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego jest jednym z priorytetów polityki Unii Europejskiej. Dlatego w bieżącej perspektywie finansowej zaplanowano wsparcie dla dziedzictwa kulturowego wykorzystując jego zasoby w jednostce administracyjnej. W powyżej analizowanym dokumencie uwidacznia się również wpływ dziedzictwa kulturowego na obszary, które będzie można udostępniać turystom ze względu na dużą liczbę zabytków w województwie.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa jest dokumentem o charakterze regionalnym prowadzącym politykę przestrzenną, która ma warunkować korzystne przemiany rozwoju gospodarczego, wzrostu poziomu i jakości życia, konkurencyjności regionu z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Projekt jego zmiany został przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego 19 października 2010 roku uchwałą Nr LXV/530/10, a tym samym dokument z 2002 roku został uchylony. Plan jest zgodny z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju, jak i stanowi ramy dla Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Plan określa uwarunkowania

i kierunki rozwoju województwa zachodniopomorskiego w zakresie:

- Organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej;
- Infrastruktury społecznej i technicznej;
- Ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- Lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

Celem głównym świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni, które rozumie się min. jako ochronę i zachowanie niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz dziedzictwo kulturowe.

Potencjał rozwojowy przedmiotowego obszaru to zarówno atrakcyjność środowiska naturalnego, jak i bogactwo środowiska kulturowego.

Znaczny potencjał kulturowy stwarza szanse dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, zwłaszcza rozwoju turystyki oraz wzmocnienia tożsamości.

W rozdziale uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego zwrócono uwagę na kwestię dziedzictwa kulturowego powiązanego z ładem przestrzennym. Podrozdział ten wyodrębniono ze względu na:

- Krajobraz kulturowy województwa;
- Elementy dziedzictwa kulturowego decydujące o cechach krajobrazu zachodniopomorskiego;
- Dobra kultury współczesnej;
- Ład przestrzenny.

W krajobrazie kulturowym województwa wyróżnia się mikroregiony o specyficznych cechach morfogenetycznych i odrębnym ukształtowaniu kulturowym. Wyróżniono tu:

- Gminy należące do dawnego Księstwa Pomorskiego w części północnej;

- Gminy należące do Nowej Marchii na południe od ww. pasa;
- Gminy należące do historycznej Wielkopolski – powiat wałecki i Gmina Czaplinek.

Z pośród elementów dziedzictwa kulturowego decydującego o cechach krajobrazu zachodniopomorskiego nie wyróżniono obiektów znajdujących się w Gminie Krzęcin.

W dokumencie sporządzono kartogramy przedstawiające obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków na terenie województwa z wyszczególnieniem na poszczególne gminy. Ich aktualizacja przypada na dzień 22 lutego 2010 roku. Wyszczególniono następujące kategorie:

- obiekty zabytkowe ogółem;
- fortyfikacje, zamki, mury obronne, bramy, arsenały, więzienia;
- obiekty sakralne, wieże kościelne, kaplice, relikty sakralne;
- cmentarze;
- pałace;
- układy urbanistyczne i założenia urbanistyczne;
- obiekty gospodarcze, przemysłowe, młyny;
- dwory i folwarki;
- budynki użyteczności publicznej, budynki mieszkalne;
- zagrody, zespoły budynków, osiedla;
- pomniki, detale architektoniczne, wieże;
- obiekty inżynieryjne, mosty, linie kolejowe, latarnie;
- parki dworskie, parki leśne, ogrody;
- ratusze.

Wg Planu w Gminie Krzęcin odnotowano w przedziale 10 – 20 obiektów zabytkowych ogółem. Ich szczegółowy podział przedstawia się następująco:

- Obiekty sakralne, wieże kościelne, kaplice, relikty sakralne (w liczbie 6 – 8);
- Cmentarze (2 – 3);
- Pałace (1 – 2);
- Parki dworskie, parki leśne, ogrody (1 – 4).

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 20013 – 2017 dla województwa zachodniopomorskiego (w skrócie WPONZ WZ) wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie czteroletniej. To drugi program dla województwa, wcześniejszy sporządzony został na lata 2008 – 2012. Obecny dokument jest swoistą kontynuacją wcześniejszej polityki, koncentruje się zarówno na kierunkach rozwoju, jak i zadaniach i działaniach mających na celu stan zachowania zabytków i umocnienia tożsamości lokalnej oraz rozwoju społeczeństwa województwa zachodniopomorskiego.

Dokument opisuje charakterystykę dziedzictwa kulturowego województwa zachodniopomorskiego ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu, podkreśla waloryzację i ochronę dziedzictwa kulturowego w województwie. W dalszej części Programu znajduje się analiza SWOT, ocena realizacji WPONZ WZ oraz przypisane cele i zadania.

Podstawowym celem niniejszego dokumentu jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie województwa, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego. Przyjmuje się również trzy cele perspektywiczne i odpowiadające im cele operacyjne:

- 1) *Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego:*
  - 1.1. *Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych;*
  - 1.2. *Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody;*
  - 1.3. *Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego;*
  - 1.4. *Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami;*
  - 1.5. *Delimitacja (wyznaczanie granic) wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ich ochrony;*
  - 1.6. *Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub użytkowanych przez jednostki organizacyjne WZ.*
- 2) *Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa:*
  - 2.1. *Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu materialnym i niematerialnym;*
  - 2.2. *Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.*
- 3) *Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń:*
  - 3.1. *Edukacja regionalna;*
  - 3.2. *Promocja walorów kulturowych regionu.*

Dla ww. celów operacyjnych przydzielono zadania szczegółowe.

W Programie uwzględniono charakterystykę dziedzictwa kulturowego województwa zachodniopomorskiego ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu. Wyróżniono tu:

- Warunki naturalne;
- Układy urbanistyczne i ruralistyczne;
- Zabudowę miast i wsi;
- Zieleń zabytkowa;
- Zabytki ruchome;
- Relikty osadnictwa pradziejowego;
- Kolekcje, zbiory;
- Zbiory muzealne;
- Wartości niematerialne.

Gmina Krzęcin może poszczycić się obecnością zabytków ruchomych. Należy tu podać wyposażenia i wystroje obiektów sakralnych, a konkretnie kościoła w Rakowie. Znajdują się w nim empory i loże o parametrach z bogatą dekoracją snycerską i malarską. Oprócz kościoła w Rakowie na terenie województwa odnotowano jeszcze 12 innych wiejskich kościołów o podobnym, charakterystycznym wystroju.

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku

Dokument opracowano w latach 2005/2006 zaś jego aktualizacja przypada na grudzień 2008/sierpień 2010. Podaje on 5 obszarów priorytetowych:

- I. Rozwój markowych produktów turystycznych regionu;
- II. Rozwój zasobów ludzkich;
- III. Wsparcie marketingowe;
- IV. Kształtowanie przestrzeni turystycznej
- V. Wsparcie instytucjonalne i budowa systemów rozwijających turystykę.

Strategia przedstawia 18 programów operacyjnych, gdzie ważnym programem łączącym turystykę z dziedzictwem kulturowym jest program „Zachodniopomorskie dziedzictwo”. Zakłada on odbudowę i zagospodarowanie turystyczne obiektów z obszarów objętych dziedzictwem kulturowym. Ponadto założono również rozwój estetyzacji miejscowości wypoczynkowych. Zadanie to zalicza się do priorytetu IV, a pośrednio również do I.

Przestrzeń turystyczna Pomorza Zachodniego jest bezpośrednio związana z wartościami w zakresie dziedzictwa kulturowego oraz bogactwa walorów naturalnych. Podkreślono liczne walory kulturowe województwa: dziedzictwo kulturowe, sztukę ludową, szlaki turystyczne jako szansę na formę turystyki na terenach wiejskich.

W strategii nie wymieniono Gminy Krzęcin, ani żadnej miejscowości wchodzącej w skład jednostki terytorialnej.

Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007 - 2015

Strategię Rozwoju Powiatu Kamieńskiego na lata 2007 – 2015 uchwaliła Rada Powiatu w Choszcznie dnia 14 września 2007 roku uchwałą Nr VI/60/2007. Misja powiatu brzmi: *Powiat choszczeński – obszar tworzący szansę dla dynamicznego rozwoju opartego na wykorzystaniu jego walorów i dostępnej pomocy zewnętrznej, zaspakajający potrzeby i aspiracje mieszkańców oraz atrakcyjny dla turystów.*

W dokumencie wyodrębniono cele strategiczne:

- Rozwój infrastruktury społecznej;
- Rozwój turystyki (rekreacji i sportu);
- Aktywizacja lokalnego rynku pracy;
- Rozwój infrastruktury technicznej;
- Rozwój przedsiębiorczości w powiecie;
- Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.

Cele strategiczne mają być realizowane poprzez cele operacyjne. Żaden cel operacyjny nie odnosił się bezpośrednio do dziedzictwa kulturowego.

W opracowanej analizie SWOT zakres działań odpowiadający dziedzictwu kulturowemu znalazł się w osi edukacja, kultura, sport i turystyka. Mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia dla powiatu w działaniach kultury przedstawia kolejna tabela.

Tabela 2. Analiza SWOT Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007 – 2015 w zakresie kultury

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Cenne zabytki kultury; • Rozwinięta baza instytucji kultury w gminach i powiecie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak stałej imprezy kulturalnej promującej Ziemię Choszczeńską na forum ogólnopolskim i międzynarodowym; • Brak powiatowego centrum kultury; • Brak oferty edukacyjnej z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego w programach nauczania dzieci i młodzieży.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych na rozwój kultury; • Koordynacja działań ośrodków i instytucji w zakresie wypracowania przejrzystej oferty kulturalnej pozwalającej na szersze i bardziej aktywne uczestnictwo mieszkańców powiatu w kulturze; <ul style="list-style-type: none"> • Wykreowanie związanej z ziemią choszczeńską stałej cieszącej się uznaniem ponadregionalnej imprezy kulturalnej; • Wykorzystanie do rozwoju kultury partnerów na forum współpracy transgranicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt skromne środki na działalność kulturalną; • Niedostateczne postrzeganie kultury jako czynnika rozwoju gmin i powiatu.

Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007 - 2015

Ponadto strategia uwzględnia w mocnych stronach w zakresie turystyki i sportu zabytki historii (Szlak Cystersów i Szlak Kupiecki).

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Poniżej ukazano wybrane dokumenty strategiczne dla Gminy Krzęcin. Wyszczególniono oraz przedstawiono zagadnienia w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy. Programy strategiczne stanowiły wytyczne do opracowania niniejszego dokumentu.

Strategia Rozwoju Gminy Krzęcin 2014-2024

Strategia Rozwoju Gminy Krzęcin została przyjęta uchwałą Nr VIII/64/2015 przez Radę Gminy Krzęcin.

Niniejsza dokumentacja składa się z 7 rozdziałów, gdzie w rozdziale I *Diagnoza sytuacji* opisano w podrozdziale 3 historię gminy oraz jej zabytki. Wymieniono historyczne układy wsi w: Chłopowie, Granowie i Żeńsku, liczne stanowiska archeologiczne w: Chłopowie, Granowie, Krzęcinie, Mielęcinie, Nowym Klukomiu, Obiezierz, Rakowie, osadzie Wesołówka oraz Żeńsku. Krótko scharakteryzowano zabytki nieruchome wpisane do

wojewódzkiego rejestru zabytków. Ponadto zwrócono uwagę na inne, cenne ze względów turystycznych obiekty, niewpisane do rejestru zabytków.

W rozdziale V zamieszczono analizę SWOT. W nawiązaniu do dziedzictwa kulturowego w mocnych stronach odnotowano funkcjonowanie Gminnego Centrum Kultury oraz posiadanie zabytków (kościóły i parki).

Wizja zawarta w Strategii dla Gminy Krzęcin brzmi: *Gmina Krzęcin - gminą ludzi aktywnych, bezpieczną, przyjazną turystom i mieszkańcom dzięki wykorzystaniu walorów przyrodniczych i historycznych*, natomiast misją gminy jest: *zrównoważony rozwój społeczno- ekonomiczny w oparciu o lokalne zasoby społeczne i materialne*.

Strategia wyznacza 2 cele strategiczne:

1. Wzmocnienie potencjału gospodarczego Gminy Krzęcin.
2. Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy Krzęcin.

Mają być one osiągnięte poprzez przypisane do nich cele operacyjne. W odniesieniu do zabytków cel operacyjny *podniesienie atrakcyjności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej* odwołuje się bezpośrednio do szlaku cysterskiego. Cel operacyjny *kształtowanie funkcjonalnej, bezpiecznej i estetycznej przestrzeni publicznej podnoszącej jakość życia* nawiązuje do rewitalizacji placów oraz budynków (w tym mogą być to obiekty zabytkowe).

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Gmina Krzęcin

Dokument strategiczny jakim jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego został przyjęty uchwałą Nr XVI/117/2008 dnia 30 maja 2008 roku.

Omawiany dokument składa się z VI rozdziałów, gdzie w rozdziale II. Uwarunkowania kulturowe i archeologiczne wydzielono podrozdziały:

- a) Charakterystyka najcenniejszych obiektów;
- b) Warunki ochrony konserwatorskiej zabytków obszarów i obiektów;
- c) Warunki ochrony archeologicznej.

W ramach osi 2.2 Charakterystyka najcenniejszych obiektów na terenie gminy wyróżniono zagadnienia związane z następującymi treściami:

- Wiejska zabudowa zagrodowo – chłopska;
- Zabytkowe budowle sakralne;
- Zabytkowe cmentarze wiejskie;
- Historyczne założenia pałacowo – ogrodowe;
- Zabytkowe zespoły folwarczne;
- Budynki użyteczności publicznej – architektura przemysłowa;
- Drogi wiejskie.

W ramach osi 2.3 Warunki ochrony konserwatorskiej zabytków obszarów i obiektów na terenie gminy wyróżniono zagadnienia związane z następującymi treściami:

- Obiekty wpisane do rejestru zabytków i wytypowane do wpisu (rejestr prowadzi wojewódzki konserwator zabytków);
- Obiekty w ewidencji gminnej (ewidencję prowadzi samorząd);
- Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej;
- Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego;

- Strefa „E” – ochrony ekspozycji.

W ramach osi 2.4 Warunki ochrony archeologicznej na terenie gminy wyróżniono strefy:

- „W.I.”;
- „W.II.”;
- „W.III.”.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenów części obrębu Granowo, Mielęcín i Przybysław w Gminie Krzęcin przyjęty Uchwałą Nr XXVII/167/2009 Rady Gminy Krzęcin z dnia 3 czerwca 2009 r.

Z zakresu ochrony środowiska kulturowego założono następujące ustalenia:

1. na terenie objętym planem znajduje się stanowisko archeologiczne objęte strefą „W.II.” częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami.
2. w strefie „W II” obowiązuje:
  - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
  - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.
3. na terenie objętym planem znajdują się stanowiska archeologiczne objęte strefą „W.III.” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych.
4. w strefie „W.III.” obejmującej stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej obowiązuje:
  - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków,
  - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla lokalizacji siłowni wiatrowych w obrębie Żeńsko przyjęty Uchwałą Nr XXXIV/217/2010 Rady Gminy Krzęcin z dnia 30 czerwca 2010 r.

Z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej założono następujące ustalenia:

1. Ustanawia się strefy ochrony stanowisk archeologicznych określonych na rysunku planu, na terenie których obowiązują nakazy i zakazy zgodne z przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków oraz ustalenia niniejszego planu.
- 1) Strefa „W II” - częściowej ochrony stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami. Obowiązuje:
  - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;

- b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków.
- 2) Strefa „W III”- ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych. Strefa „W III” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej. Obowiązuje tu:
- a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;
  - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla lokalizacji siłowni wiatrowych w obrębach Krzęcin, Słonice, Żeńsko i Nowy Klukom w Gminie Krzęcin przyjęty Uchwałą Nr VII/32/2011 Rady Gminy Krzęcin z dnia 9 czerwca 2011 r.

Z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej założono następujące ustalenia:

1. Ustanawia się strefy ochrony stanowisk archeologicznych określonych na rysunku planu, na terenie których obowiązują nakazy i zakazy zgodne z przepisami odrębnymi dot. ochrony zabytków oraz ustalenia niniejszego planu.
- 1) Strefa „W II” - częściowej ochrony stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami. Obowiązuje:
  - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;
  - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków.
- 2) Strefa „W III” - ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych. Strefa „W III” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej. Obowiązuje:
  - a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;
  - b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków.

Plan Rozwoju Lokalnego dla Gminy Krzęcin 2004 - 2006

Podstawę opracowania Planu Rozwoju Lokalnego stanowią m.in. Strategia Rozwoju Gminy, Wieloletnia Prognoza Finansowa, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy oraz wytyczne Unii Europejskiej dotyczące zasad korzystania z funduszy strukturalnych.

W dokumencie tym przedstawiono takie same cele jak w Strategii Rozwoju Gminy Krzęcin 2004-2013. Plan przedstawia zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze. W ramach celu 1 oraz 2 przedstawiono kilkanaście projektów do realizacji w okresie programowym 2004 – 2006 oraz w latach 2007 – 2013. Planuje się zwiększenie znaczenia projektów z zakresu lokalnej kultury (w tym ochrony dziedzictwa kulturowego).

W związku z wygaśnięciem dokumentu w roku 2013 podane zagadnienia w trakcie pisania GPONZ nie są bieżące.

Plany Odnowy Miejscowości: Chłopowo, Granowo, Kaszewo, Krzęcin, Mielęcín, Objezierze, Przybysław, Rakowo, Żeńsko na lata 2007 – 2013

Każda z ww. miejscowości posiada odrębny Plan Odnowy Miejscowości. Plany w zależności od miejscowości składają się od 19 do 21 rozdziałów. Są to dokumenty o charakterze planowania strategicznego, które mają na celu poprawę warunków lokalnego życia mieszkańców wsi. W dokumentach przedstawiono cele strategiczne, cele niezbędne oraz kierunki działań. Dla każdej z miejscowości są one inne ze względu na charakter potrzeb miejscowości. Przedstawiono również wieloletnie plany inwestycyjne, które mają na celu uszczegółowienie realizacji przedsięwzięć z podziałem na źródła finansowania. Dokumenty szczegółowo opisują zadania priorytetowe, koszty realizacji, harmonogram finansowania oraz wdrażanie i monitorowanie planu.

W związku z wygaśnięciem dokumentu w roku 2013 podane zagadnienia w trakcie pisania GPONZ nie są bieżące. Gmina obecnie nie prowadzi aktualizacji programowych dokumentów. W przygotowaniu aktualizacji wskazane jest uwzględnienie ustaleń zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami.

Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Krzęcin na lata 2015 – 2023

Rada Gmin Krzęcin z dniem 29 stycznia 2015 r. przyjęła po raz ostatni uchwałą Nr III/20/2015 zmianę Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Krzęcin na lata 2015 – 2023. Na rok 2015 szacuje się dochód ogółem gminy na kwotę 13.007.931,50 zł. Na ten sam rok kwota wydatków kształtuje się na poziomie 12.379.753,50 zł. Wydatki sprecyzowano na wydatki bieżące (11.485.612,50 zł) oraz wydatki majątkowe (894.141,00 zł).

W kolejnych latach z budżetu gminy nie planuje się jednak wydatków w zakresie utrzymania zabytków.

5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Rys historyczny obszaru Gminy Krzęcin

W średniowieczu obszar Gminy Krzęcin kilkakrotnie zmieniał przynależność państwową. W X-XIII wieku wchodził w skład monarchii wczesnopiastowskiej. W 1269 roku został podporządkowany przez margrabiów brandenburskich i został włączony do Nowej Marchii. Między XIII-XV wiekiem stanowił część Ziemi Choszczeńskiej, a następnie (od XIV w.) Powiatu Choszczeńskiego (*Kreis Arnswalde*). Istniejąca sieć osadnicza wykształciła się w różnym okresie. Zdecydowana większość dużych wsi ma średniowieczne pochodzenie.

Około roku 1300 istniały już Żeńsko, Chłopowo i Krzęcin. Pojedyncze miejscowości mają metrykę XVIII-wieczną lub z przełomu XVIII i XIX wieku np. Mielęcín, Rakowo i Przybysław. Pozostałe osady, leśniczówki i wsie zostały założone w XIX wieku np. Kaszewo i Słonice.

Najstarsze wzmianki o lennachs rycerskich znajdujących się w sołectwach Gminy Krzęcin:

- Chłopowo (1337) – 20 łanów,
- Granowo (1406) – 6,5 łana,
- Krzęcin (1313) – 31 łanów,
- Nowy Klukom (1488) – 2 łany,
- Objezierze (1286) – 13 łanów,
- Rakowo (1336) – 12 łanów,
- Żeńsko (1337) – 10 łanów.

W kartach historii Gmina Krzęcin istnieje od 1945 r., administracyjnie w okręgu Pomorza Zachodniego. Od 1946 roku gmina wchodziła w skład województwa szczecińskiego (1945-1975), następnie od roku 1976 do województwa gorzowskiego aż do 1999 roku. Po ostatniej reformie administracyjnej Gmina Krzęcin znajduje się w województwie zachodniopomorskim. Od XVI wieku, z przerwą w latach 1975 – 1999 – do dzisiaj, w Powiecie Choszczeńskim.

Pod względem administracji kościelnej obszar gminy podlegał dekanatowi choszczeńskiemu oraz archidiecezji szczecińsko – kamieńskiej.

5.2.2 Miejscowości Gminy Krzęcin wraz z charakterystyką ich dziedzictwa kulturowego

Wsie Gminy Krzęcin reprezentują różne typy układów przestrzennych, które zostały przedstawione w opisie miejscowości. Jako przykłady można podać układy przestrzenne wsi:

- a) owalnica – kształt wsi przypomina wydłużone wrzeciono wokół podłużnego placu, w miejscu centralnym znajdował się staw, w późniejszym czasie ośrodki służące mieszkańcom. To układ przejściowy między okolnicą a przydrożnicą.

Przykład: Żeńsko (układ placowy, zaułkowy), Granowo (z powstałymi dwiema odnogami w postaci ulicy Zakładowej i Wesołej);

- b) zabudowa folwarczna - ośrodkiem najwyższej rangi jest folwark lub dwór wraz z zabudowaniami gospodarczymi.

Przykład: Słonice;

- c) zabudowa przydrożnicowa / ulicówka - układ jednodrożny o zwartej zabudowie po obu stronach drogi.

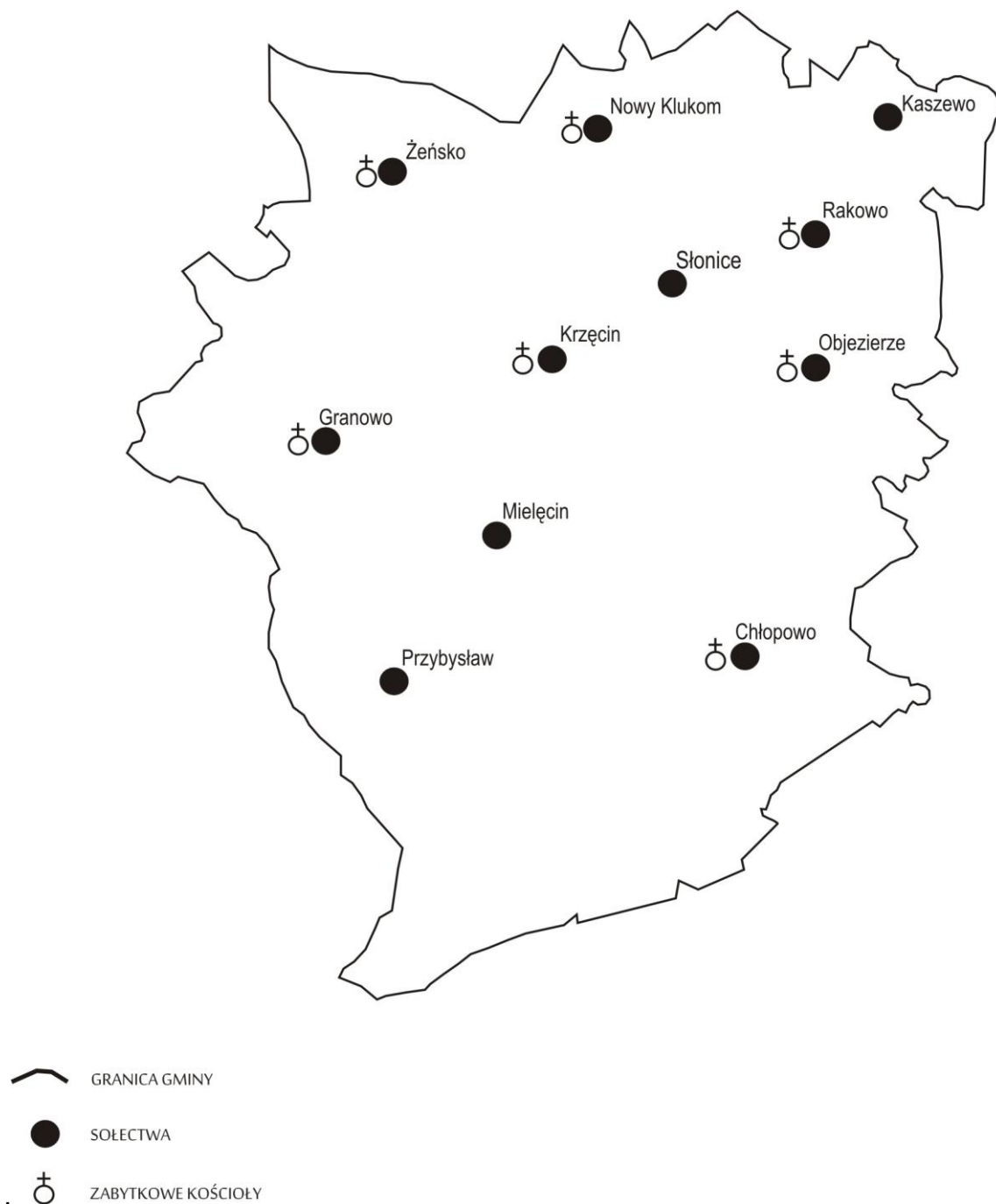
Przykład: Objezierze;

- d) wielodrożnica – wieś kupowa/zwarta. Charakteryzuje się bezładną i chaotyczną zabudową z nieregularnym przebiegiem dróg.

Przykład: Krzęcin (choć pierwotnie Krzęcin był wsią okrągłą);

- e) widlica – wieś, która powstała w okresie wczesnofeudalnym (wczesnośredniowiecznym). To układ przejściowy między wielodrożnicą a ulicówką.

Przykład: Granowo (obecnie jako wielodrożnica, ulica Zakładowa najprawdopodobniej rozwinęła się w późniejszym czasie), Chłopowo (obecnie jako wielodrożnica, ulica Łąkowa najprawdopodobniej rozwinęła się w późniejszym czasie).

Ryc. 3. Sołectwa w Gminie Krzęcin

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: geoportal.gov.pl

KRZĘCIN

niem. Kranzin

Wieś o bardzo dawnej metryce średniowiecznej. Jednakże okolice Krzęcina zamieszkiwane były już od okresu neolitu (4300 – 1700 p.n.e.). Następnie w epoce brązu okolice wsi zamieszkiwała ludność kultury łużyckiej. Na cmentarzu z ok. 400 r. p.n.e. archeolodzy Muzeum Pomorza Zachodniego odkryli 34 groby popielnicowe i grób kloszowy. Ciągłość osadniczą podtrzymuje znaleziony grób z okresu rzymskiego (II w. n.e.).

W następnych wiekach przybyli nad jeziora krzęcińskie Słowianie zakładając osadę. Na początku XIII w. weszła ona w skład Księstwa Wielkopolskiego. Prawdopodobnie już w 1238 r. Krzęcin został nadany templariuszom przez księcia Władysława Odonica. Od około

1269 Krzęcin należał do rycerzy von Wedel. W początkach XIII wieku wioska nazywana była ze względu na swój kształt kołem, okręgiem. Można upatrywać tu układu przestrzennego wsi w formie „wsi okrągłej”, która charakteryzowała się małą wielkością, nieregularnością i prostą formą obronną. Układ przestrzenny wynikał z warunków fizjograficznych i ustroju rodowego, a działki zagrodowe mogły znajdować się po obu stronach drogi okrężnej. Obecnie wieś posiada kształt wielodrożnicy, wsi kupowej / zwartej (*compact village*).

W 1313 roku nazwa miejscowości widnieje jako „Cranczyn”, a w późniejszych latach zapisywano ją jako „Kranzin” – (niemieckie przetłumaczenie od słowa okrąg) aż do 1945 roku. Źródło pochodzenia nazwy upatruje się od słowiańskiego słowa „skraj, kraniec, koniec”, które miało odnosić się do położenia wioski na skraju jeziora. W roku 1337 wioska posiadała 64 łany. Wieś została spalona dwukrotnie w latach: 1410 i 1632.

Można przypuszczać, że w XIV w. w Krzęcinie istniała już parafia. Pierwsza wzmiankę o niej można przeczytać w aktach kapituły kamieńskiej z 4 lutego 1491 r. („Ecclesiam parochialem ville Krantzin...”). W piśmie tym przytoczone są miejscowe rody szlacheckie takie jak: von Rowedel, von Boytin, von Eichstedt. W czasach przedreformacyjnych Krzęcin należał do diecezji kamieńskiej. Od ok. 1540 r. parafia krzęcińska została przejęta przez protestantów. W późniejszym czasie została połączona z parafią w Chłopowie (możliwe, że w roku 1679, gdyż wtedy w Krzęcinie spłonął kościół). Parę lat później kościół odbudowano dzięki staraniom pastora z Chłopowa Krzysztofa Fischera i datkom miejscowej szlachty. W 1681 roku Dorota Maria von Rowedel funduje nowy dzwon na potrzeby parafii, a 9 lat później powstają witrażyki z członkami rodu von Rowedel.

Od XV wieku majątek w Krzęcinie należał do rodziny v. Rohwedel, która zbudował tu swój dwór. W XVI wieku w Krzęcinie występują 2 majątki rycerskie. W tym samym czasie wzmiankuje się karcznię i młyn. Dwór rodziny v. Rohwedel został spalony w 1632 roku przez wojska szwedzkie. Nowy zbudowano w XVII w., ale i ten został spalony w lutym 1945 roku przez żołnierzy radzieckich.

W XVIII wieku Krzęcin posiadał duże znaczenie. We wsi było 19 dwułanowych gospodarstw i 16 zagrodników. Majątkiem Krzęcina zarządzał Hans von Rohwedel, starosta powiatu choszczeńskiego. Za jego czasów powstał folwark Mielęcín, a następní właściciele Krzęcina w II poł. XVIII wieku założyli Przybysław. W roku 1774 wymienia się już szkołę, do której uczęszczało wówczas 45 dzieci.

W końcu XVIII wieku i na pocz. XIX właściciele Krzęcina zmieniali się szybko. Od 1832 roku władze sprawowali tu: v. Blackensee, v. Anhalt-Dessan, v. Borck, v. Sydow, v. Berg, v. Kleist, v. Recke, i Krüger. Od XIX wieku do roku 1945 najdłużej rządziła rodzina Glahnów. Założyli on w pobliżu pałacu park dworski z wytyczonymi alejami. Do dziś zachowały się najstarsze okazy (pomniki przyrody) i aleja grabowa.

Na początku XIX wieku Krzęcin liczył 60 domów mieszkalnych, a w roku 1945 – 74. W początkach VIII wieku mieszkało w Krzęcinie ok. 110 – 120 osób, w początkach XIX w. – 417, a w 1939 – 86 osób.

Jeszcze przed wojną na terenie wsi funkcjonowały: młyn, piekarnia, gospoda, trzy stacje benzynowe, kuźnia, centrala elektryczna, Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego, Straż Pożarna, szkoła, parafia ewangelicka. Mieszkali tu: stolarz, dwóch kołodziejów, rzeźnik, ogrodnicy, piekarz, młynarz, szewc i kilkudziesięciu chłopów.

2 lutego 1945 roku Krzęcin zajęty został przez wojska radzieckie i 8 lutego ogłosił „wyzwolenie”. We wsi początkowo mieszkali Niemcy, którzy wyjechali w późniejszych latach na Zachód, a w ich miejsce zaczęli przybywać Polacy z różnych części kraju. Miejscowość liczy obecnie ok. 740 mieszkańców.

Ryc. 4. Krzęcin w dwudziestoleciu międzywojennym

Źródło: Mapa topograficzna Messtischblatt godło 2958

CHŁOPOWO

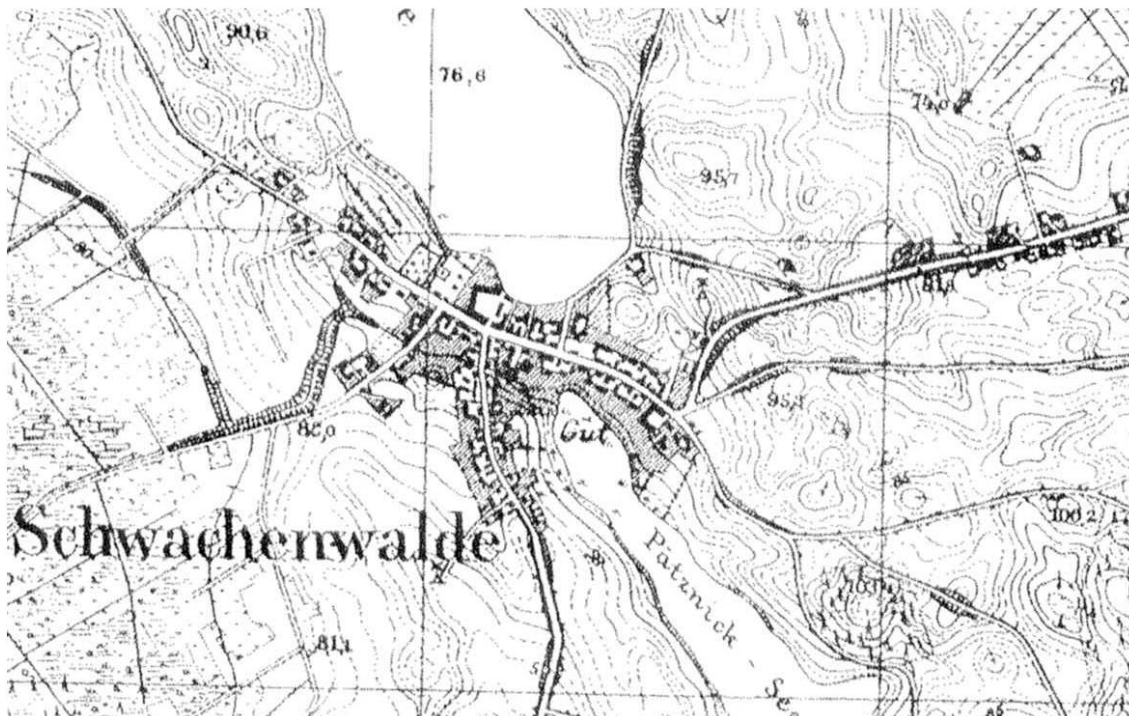
niem. Schwachenwalde

Wieś o metryce średniowiecznej, po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1337 roku w księdze ziemskiej margrabiego Ludwika Starszego. Ciągłość osadnicza na terenie dzisiejszej wsi – poświadczona badaniami archeologicznymi – trwa od okresu IV – V epoki brązu. W pierwszej połowie XIV wieku wieś liczyła 84 łany (4 plebańskie, 20 rodziny Mortzin). W 1363 roku wieś wraz z trzema okolicznymi młynami otrzymali cystersi z Bierzwnika. Jednak rycerze z okolic protestowali przeciw takiemu rozwiązaniu, a w 1368 roku margrabia zmienił swą decyzją przekazując wieś rodowi Anvensleben. W XV wieku w nieznanych okolicznościach cystersi odzyskali część wsi.

W 1840 roku miejscowość określana była jako wieś domenalna. Funkcjonował tu wtedy kościół parafialny, młyn, wiatrak i zagroda należąca do leśnictwa Buchwald. Istniał też folwark czynszowy – kolonia mieszkalna liczyła 5 domów. Sama wieś posiadała ich 81. W latach 1907 – 1909 we wsi zniesiono nowy kościół o neobarokowych formach. Do 1945 były w nim przechowywane księgi parafialne od 1678 roku.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na formę ulicówki (*street village*), w późniejszym czasie wykształciła się wielodrożnica (w typie widlicy) wraz z kolonią, która pozostała do dzisiaj.

Wieś liczy obecnie ok. 470 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 5,5 km.

Ryc. 5. Chłopowo w dwudziestolecu międzywojennym

Źródło: Mapa topograficzna Messtischblatt godło 2959

GRANOWO

niem. Granow

Stara wieś o metryce średniowiecznej. Być może już w roku 1337 istniał tu kościół parafialny. Według katastru Margrabiego Ludwika Starszego z tego samego roku do wsi należało 66 włók ziemi (4 należące do plebana). W okresie tym we wsi istniało 16 dużych gospodarstw, 2 młyny, owczarnia. W 1406 r. jako właściciele Granowa wymieniani są po raz pierwsi von Brederlowowie, którzy władali majątkiem ziemskim aż do 1724 roku. W Granowie istniały posiadłości miasta Choszczno od początku XVI w., które były sukcesywnie powiększane w latach: 1504, 1507 i przed 1510. Powstał majątek sołtysów lennych, gdzie w 1653 r. objęła go rodzina Blühdorn w zamian za posiadany dotąd choszczeński majątek klasztorny, który przeszedł na własność miasta. Rodzina powiększała swoje posiadłości starając się dorównać szlacheckim sąsiadom. Kupili on zagrodę chłopa pełnorolnego, zagrodę chłopa „półrolnego” oraz majątek leśny Bukowicę wraz z zabudowaniami cegielni. Majątek rodzinny pozostawał we własności przez 3 stulecia. W połowie XIX w. dobra rycerskie liczyły 210 ha i należały do Franza Siegismunda Teschnera. W roku 1924 majątek rodziny Blühdornów został objęty przez Siegfrieda Blühdorna, dziesiątego właściciela o tym imieniu. Zarządcą był Block. W 1927 r. posiadłość obejmowała 304 ha gruntów, w tym 22 ha ornych, na których uprawiono głównie zboże. Hodowano bydło, owce i świnie.

Folwark „II” powstał przypuszczalnie w 2 poł. XIX w. Był własnością rodziny Scherpingów i na rok 1927 zajmował powierzchnię 529 ha.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na formę owalnicy, w późniejszym czasie wieś przeistoczyła się w układ wieloosiowy (wielodrożnica), (rozwinięty z owalnicy), z dwoma zespołami folwarcznymi, które znajdują się do dnia dzisiejszego (zespoły folwarczne z ubytkami). Wieś mogła również przez pewien czas przypominać swoim kształtem widlicę.

Wieś liczy obecnie ok. 540 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 5 km.

Ryc. 6. Granowo w dwudziestoleciu międzywojennym

Źródło: Mapa topograficzna Messtischblatt godło 2958

KASZEWO

niem. Heidebrink

Niewielka wieś charakteryzująca się występowaniem w jej granicach folwarku powstałego pomiędzy 1789 a 1834 rokiem. Założył go Gustaw Heinrich von Enckevort. Obiekt został wymieniony w poł. XIX w. w ramach majątku rycerskiego w Korytowie o areale 1880 ha. W 1828 r. w posiadanie folwarku wchodzi ród von Schliemen aż do roku 1945. W 1927 roku powierzchnia gruntów wynosiła 469 ha, uprawiano zboża, hodowano bydło i owce.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na układ dworsko – folwarczny. Obecna morfologia wsi może przypominać osadę folwarczną.

Wieś liczy obecnie ok. 260 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 7 km.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na układ dworsko – folwarczny. Obecna morfologia wsi może przypominać osadę folwarczną, bądź osadę folwarczną z ulicówką.

Wieś liczy obecnie ok. 260 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 7 km.

MIEŁĘCIN

niem. Marienhof

Niewielka osada pofolwarczna. Zabudowę osady dominuje rozległy zespół pofolwarczny, usytuowany przy skrzyżowaniu trzech dróg. Założony został w końcu XVIII w. przez Aleksandra Ferdynanda von Dohna. W następnych latach przechodzi w ręce jeszcze 3 właścicieli. Jego ostatnim – piątym właścicielem była Berthe Friedlander. W 1929 roku powierzchnia całkowita gospodarstwa wynosiła 753 ha. Uprawiano zboże, buraki cukrowe, prowadzono hodowlę bydła i owiec. W zespole występowała również gorzelnia.

W Mielęcinie występuje zabudowa indywidualna o charakterze mało – lub bezrolnym; zagrody dwubudynkowe, przeznaczone pierwotnie dla pracowników majątku.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na układ dworsko – folwarczny. Obecna morfologia wsi może przypominać osadę folwarczną, bądź osadę folwarczną z ulicówką w zachodniej części. Miejscowość może obecnie również przypominać układ T-kształtny (*T-shaped village*).

Wieś liczy obecnie ok. 380 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 3 km.

NOWY KLUKOM

niem. Neu Klücken

Wieś o metryce średniowiecznej. Odnotowana w Landbuchu Nowomarchijskim z 1337 r. pod nazwą „Clukyn”. Liczyła w tamtym czasie tylko 16 łanów. Od XV w. do XVIII w. wieś należała do rodziny v. Blankensee, pierwotnie majątek rycerski wynosił 2 łany ziemi. Rodzina Blankensee w 2 poł. XVI w. ufundowała kościół o renesansowej formie architektonicznej.

W 1718 r. właścicielem majątku stał się Kaspar Heinrich v. Blankensee, który posiadał 5 łanów ziemi. W tym czasie we wsi odnotowano 4 chłopów i 4 zagrodników. W 2 poł. XVIII w. miejscowość słynęła z hodowli jedwabników. Drzewa morwowe stanowiły w Nowym Klukomie ponad połowę zasobów tych drzew w całym powiecie choszczeńskim (4 060 drzew).

Na przełomie XVIII/XIX w. majątek należał do Sobbe, a od poł. XIX w. do Juliusa Jonathana. Majątek liczył wtedy ok 300 ha, we wsi było 4 chłopów, 4 zagrodników i 2 komorników. W 2 poł. XIX w. majątek przejęła rodzina Heydemann, która posiadała dobra do II wojny światowej. Na cmentarzu przykościelnym znajduje się nagrobek Hansa Heydemanna (1864 – 1940) – właściciela majątku i patrona kościoła.

W 1945 roku pałac spłonął, a fundamenty rozebrano w latach 60 – tych.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje owalnicę. Obecna morfologia wsi może przypominać osadę folwarczną, bądź osadę folwarczną z ulicówką.

Wieś liczy obecnie ok. 55 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 4 km.

OBJEZIERZE

niem. Hitzdorf

Stara wieś o metryce średniowiecznej. W 1337 r. spośród 64 włók ziemi, należących do wsi, 4 były własnością kościoła. Od XIV do XV w. wieś wchodziła w skład posiadłości klasztoru cystersów w Bierzwniku. Od czasów reformacji do roku 1945 była częścią domeny bierzwnickiej. Powstanie kościoła w Objezierzu datuje się na czasy średniowiecza. Około 1540 r. został przyjęty przez ewangelików. W okresie protestanckim istniała w Objezierzu filia parafii w Chłopowie.

W 1840 r. wieś liczyła 49 domy oraz posiadała kościół filialny. Była to typowa wieś chłopska.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na układ liniowy (*linear village*). Obecna morfologia wsi może przypominać ulicówkę (z kolonią), gdzie zabudowa znajduje się po obu stronach drogi. Domy mieszkalne znajdują się przy samej ulicy, a budynki gospodarcze i ogrody za nimi na tyłach.

Wieś liczy obecnie ok. 370 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 4,5 km.

Ryc. 7. Objezierze w dwudziestoleciu międzywojennym

Źródło: Mapa topograficzna Messtischblatt godło 2959

PRZYBYSŁAW

niem. Sophienhof

Wieś folwarcza o metryce XVIII – wiecznej, założona na gruntach średniowiecznej – zniszczonej w XV w. wsi Blockshagen, która należała do majątku krzęcińskiego. Fundatorem folwarku był hr. Aleksander Ferdynand von Dohn, który w latach 1743 – 1781 był właścicielem majątku. Posiadała również swoje dobra w Mielęcinie. Pod koniec XVIII w. oraz w 1 poł. XIX w. majątek we wsi kilkakrotnie zmieniał właścicieli (tak jak w Krzęcinie).

Folwark w Przybysławiu wymieniany jest w dokumentach datowanych na rok 1802. 27 lat później miejscowość posiada 4 domy mieszkalne i 50 mieszkańców. W 1842 roku właścicielem dóbr został Wilhelm Glahn, który 8 lat później podzielił majątek między trójkę swoich synów. Folwark poddawany został licznym inwestycjom, szczególnie w latach 1906 - 1914. Wybudowano wtedy większość obecnie zachowanej zabudowy gospodarczej. W 1929 r. areał majątku wynosił 815 ha (w tym 768 ha gruntów ornych). Uprawiono zboże, buraki cukrowe, ziemniaki oraz hodowano bydło, owce a ponadto funkcjonowała krochmalnia i cegielnia.

W 1939 r. Przybysław liczył 286 mieszkańców (63 gospodarstwa domowe).

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na układ dworsko – folwarczny. Obecna morfologia wsi może przypominać osadę folwarczną, bądź widlicę.

Wieś liczy obecnie ok. 240 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 6 km.

RAKOWO

niem. Raakow

Stara wieś o metryce średniowiecznej. W 1317 roku figuruje pierwsza wzmianka o miejscowości w dokumencie jako „Rakitow”. Według katastru Margrabiego Ludwika Starszego z 1337 r. do wsi należały 52 włóki ziemi (w tym 16 rycerskich i 2 należące do

plebana). Już wówczas istniał majątek rycerski, będący lennem Ludwiga von Haselow. W 1354 r. prawa lenne przeszły na opata i konwent cystersów w Bierzwniku. Zaczyna się wtedy rozwijać posiadłość klasztorna, która w 1539 r. weszła w skład domeny bierzwnickiej. W 1486 i 1503 r. panami na Rakowie byli von der Goltzowie. Przejęli on wieś na około 320 lat. Przepuszczalnie to oni byli fundatorami kościoła w Rakowie.

W 1773 majątek przechodzi za cenę 9 tys. talarów w posiadanie podpułkownika Sigismunda von Wallendrodt. 6 lat później majątek przechodzi w ręce siostrzeńca podpułkownika. W 1789 r. majątek zostaje ponownie sprzedany za podwójną cenę z 1773 r. Właścicielem teraz jest deputowany powiatowy – Ernst Ludwig von Delitz. Posiadłości w Rakowie niejednokrotnie zostają jeszcze dziedziczone i sprzedawane.

Na początku XVIII w. wieś liczyła 42 łany. Mieszkało tu 7 chłopów i 2 zagrodników w części domenalnej. W części rycerskiego lenna natomiast 6 chłopów i 2 zagrodników. Na pocz. XIX w. Rakowo liczyło 15 gospodarstw chłopskich, 2 zagrodnicze, 8 chałupniczych, 8 komorników i kilku rzemieślników – łącznie 225 osób. W roku 1926 dobra Rakowskie obejmowały 400 ha gruntów ornych. W połowie XIX w. majątek obejmował 490 ha, w latach 20 – tych XX w. – 570 ha. W 1939 r. Rakowo zamieszkiwało 278 osób.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na owalnicę. Obecna morfologia wsi może przypominać ulicówkę z folwarkiem, gdzie zabudowa znajduje się po obu stronach drogi. Domy mieszkalne znajdują się przy samej ulicy, a budynki gospodarcze i ogrody za nimi na tyłach.

Wieś liczy obecnie ok. 290 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 5 km.

SŁONICE

niem. Kleeberg

Folwark w Słonicach założony został w roku 1850 na gruntach wsi Objezierze, przez Ferdinanda Boeka. Był to średniej wielkości majątek o pow. ok. 120 ha (12 ha stanowiły pola uprawne, resztę zajmowały łąki). Hodowano głównie bydło.

W 2 poł. XIX w. istniała tu spółdzielnia mleczarska. Do II wojny światowej dobra w Słonicach przeżywały burzliwy okres. Wielokrotnie zmieniali się właściciele obiektu, a w 1894 r. majątek przejął Drezdeński Bank Przemysłowy wyrokiem sądu. Na początku XX w. nieruchomości znajduje się ponownie w rękach prywatnych. Rozwój kolei, którą założono tu w latach 1847 – 1848 przyczynił się do powstania osady mieszkalnej. W 1929 r. ostatnią właścicielką majątku była Gertruda Lehre, areał wynosił 143 ha.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na układ dworsko – folwarczny. Obecna morfologia wsi może przypominać osadę folwarczną, bądź układ wsi podwójnej (*double village*), gdzie jedna część wsi znajduje się po stronie południowej, a druga po północnej.

Wieś liczy obecnie ok. 80 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 2,5 km.

ŻEŃSKO

niem. Hitzdorf

Wieś o metryce średniowiecznej, o co najmniej XIII – wiecznej metryce, wzmiankowana w 1337 r., w księdze ziemskiej margrabiego Ludwiga Starszego. W czasie tym wieś liczyła 68 łanów ziemi, w tym 4 plebańskie. Funkcjonował młyn, karczma, lenno rycerskie rodziny Hagenów miało 10 łanów.

Od połowy XIV w. dochody ze wsi (podatek) należały do mieszczan choszczeńskich, jako wierzitelności margrabiów, oprócz tego posiadali folwark rycerski Hagenów i Botinów. Od XV w. istniała we wsi parafia.

W 1608 r. wieś pod nazwą „Schonefeldt” była własnością kamery choszczeńskiej, a 53 lata później Choszczno sprzedało Żeńsko. W 1706 r. wieś należała do domeny książęcej w Reczu zaś folwark otrzymał prawa dzierżawy dziedzicznej.

W poł. XIX w. miejscowość opisywano jako wieś z kościołem filialnym i dwoma folwarkami (ok. 2 860 mórg ziemi). W 1934 r. wieś liczyła 374 mieszkańców.

Historyczny układ przestrzenny wsi wskazuje na układ placowy, być może owalnicę. Obecna morfologia wsi może również przypominać owalnicę.

Wieś liczy obecnie ok. 320 osób. Oddalona jest od Krzęcina w odległości ok. 3,5 km.

5.2.4. Walory kulturowe Gminy Krzęcin

Na walory kulturowe gminy składają się wartościowe obiekty materialne ściśle związane z działalnością człowieka w danym regionie oraz dziedzictwo niematerialne.

Z obiektów materialnych można wyodrębnić poniższe grupy:

- zabytki archeologiczne,
- muzea etnograficzne, skanseny i ośrodki twórczości ludowej,
- zabytki architektury i budownictwa,
- muzea sztuki i zbiory artystyczne,
- muzea biograficzne i literackie,
- muzea specjalistyczne i obiekty unikatowe,
- obiekty historyczno - wojskowe,
- miejsca i muzea martyrologii,
- zabytki techniki i przemysłu.

Na niematerialne dziedzictwo składają się m.in.:

- tradycje,
- zwyczaje,
- przekazy ustne,
- umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa.

5.2.4.1. Obiekty o walorach kulturowych

CHŁOPOWO

1. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa wpisany do rejestru zabytków.
2. Trzy zabytkowe cmentarze.
3. Kuźnia.
4. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

Fot. 1. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Chłopowie

Źródło: Urząd Gminy Krzęcin

GRANOWO

1. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa wpisany do rejestru zabytków.
2. Cmentarz przykościelny wpisany do rejestru zabytków.
3. Zespół folwarczny I wraz z chałupą i licznymi budynkami gospodarczymi.
4. Zespół folwarczny wraz z budynkiem mieszkalnym i licznymi budynkami gospodarczymi.
5. Dwór.
6. Park dworski.
7. Trzy chałupy.
8. Trzy stodoły.
9. Cmentarz.
10. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

Fot. 2. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Granowie

Źródło: Urząd Gminy Krzęcin

KASZEWO

1. Zespół folwarczny z licznymi budynkami gospodarczymi.

KRZĘCIN

1. Kościół św. Jana Chrzciciela wpisany do rejestru zabytków.
2. Cmentarz przykościelny wpisany do rejestru zabytków.
3. Zespół folwarczny z magazynem nawozów.
4. Park dworski.
5. Szkoła.
6. Cmentarz.
7. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

Fot. 3. Kościół św. Jana Chrzciciela w Krzęcinie
Źródło: Urząd Gminy Krzęcin

MIEŁĘCIN

1. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
2. Zespół folwarczny z dwiema chałupami, budynkiem mieszkalnym i licznymi budynkami gospodarczymi.
3. Dwór.
4. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

NOWY KLUKOM

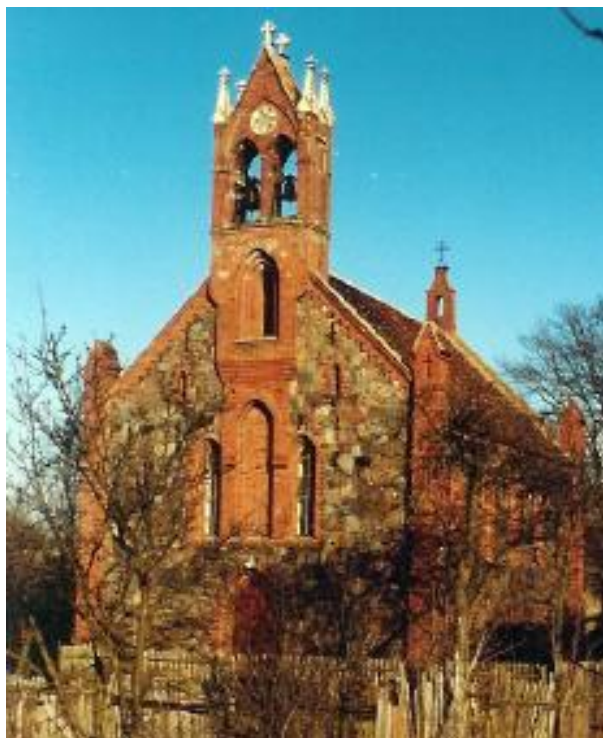
1. Kościół św. Piotra i Pawła wpisany do rejestru zabytków.
2. Zespół folwarczny ze stodołą.
3. Park dworski.
4. Dzwonnica.
5. Cmentarz przykościelny.
6. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

Fot. 4. Kościół św. Piotra i Pawła w Nowym Klukomie
Źródło: Urząd Gminy Krzęcin

OBJEZIERZE

1. Kościół św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Mari Panny (otoczenie) wpisany do rejestru zabytków.
2. Dwa cmentarze.
3. Cmentarz przykościelny.
4. Liczne stanowiska archeologiczne (W.III.).

Fot. 5. Kościół św. Józefa Oblubieńca NMP w Objezierzu
Źródło: Urząd Gminy Krzęcin

PLUSKOCIN

1. Zespół folwarczny ze stajnią i stodołą.

PRZYBYSŁAW

1. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
2. Pałac wraz z wyposażeniem wpisany do rejestru zabytków.
3. Zespół folwarczny z dwiema chałupami, wiata, silosami i licznymi budynkami gospodarczymi.
4. Cmentarz.

Fot. 6. Pałac w Przybysławiu

Źródło: palacprzybyslaw.pl

RAKOWO

1. Kościół św. Trójcy wpisany do rejestru zabytków.
2. Zespół folwarczny z dwiema chałupami i licznymi budynkami gospodarczymi.
3. Park dworski.
4. Pałac.
5. Cmentarz.
6. Cmentarz przykościelny.
7. Liczne stanowiska archeologiczne (W.I., W.II. i W.III.).

SŁONICE

1. Zespół folwarczny ze stodołą i stajnią.
2. Park dworski.
3. Dworzec kolejowy.

SMUŻYK

1. Zagroda młyńska.

WESOŁÓWKO ZACHODNIE

1. Stanowisko archeologiczne (W.I.).

ŻEŃSKO

1. Kościół Matki Boskiej Częstochowskiej wpisany do rejestru zabytków.
2. Cmentarz przykościelny.
3. Cmentarz.
4. Brama cmentarna.
5. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

5.2.4.2. Dobra kultury objęte prawnymi formami ochrony

5.2.4.2.1. Obiekty nieruchome objęte prawną ochroną zabytków

Formami ochrony prawnej zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ustalenia ochrony w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy.

5.2.4.2.2. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego

Rejestr zabytków województwa zachodniopomorskiego prowadzony jest przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie. Może on przystąpić do procedury wpisu do rejestru zabytków na wniosek strony – właściciela bądź użytkownika obiektu lub też z urzędu.

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie prowadzone są trzy rejestry zabytków:

1. Rejestr zabytków nieruchomych (księga A).
2. Rejestr zabytków ruchomych (księga B).
3. Rejestr zabytków archeologicznych (księga C).

W rejestrze zabytków nieruchomych województwa zachodniopomorskiego, w Gminie Krzęcin znajduje się dwanaście obiektów, znajdujących się w 9 miejscowościach, są nimi: Chłopowo, Granowo (2 obiekty), Krzęcin (2 obiekty), Mielęcín, Nowy Klukom, Objezierze, Przybysław (2 obiekty), Rakowo, Żeńsko.

Zabytki z terenu Gminy Krzęcin zostały przedstawione (wraz z załącznikami fotograficznymi) w punkcie - Walory kulturowe Gminy Krzęcin.

Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego przedstawia załącznik 1.

Na terenie Gminy Krzęcin nie ma zlokalizowanych obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Na obszarze gminy nie funkcjonuje Park Kulturowy.

5.2.4.2.3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Ochrona zabytków należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej (m.in. zarządami gmin), precyzuje art. 4 ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 nr poz. 1446). Gminy mają dbać o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Ponadto mają obowiązek podjęcia działań mających na celu „udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków”.

Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w artykule 22. Punkt 4 tego artykułu mówi: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy”.

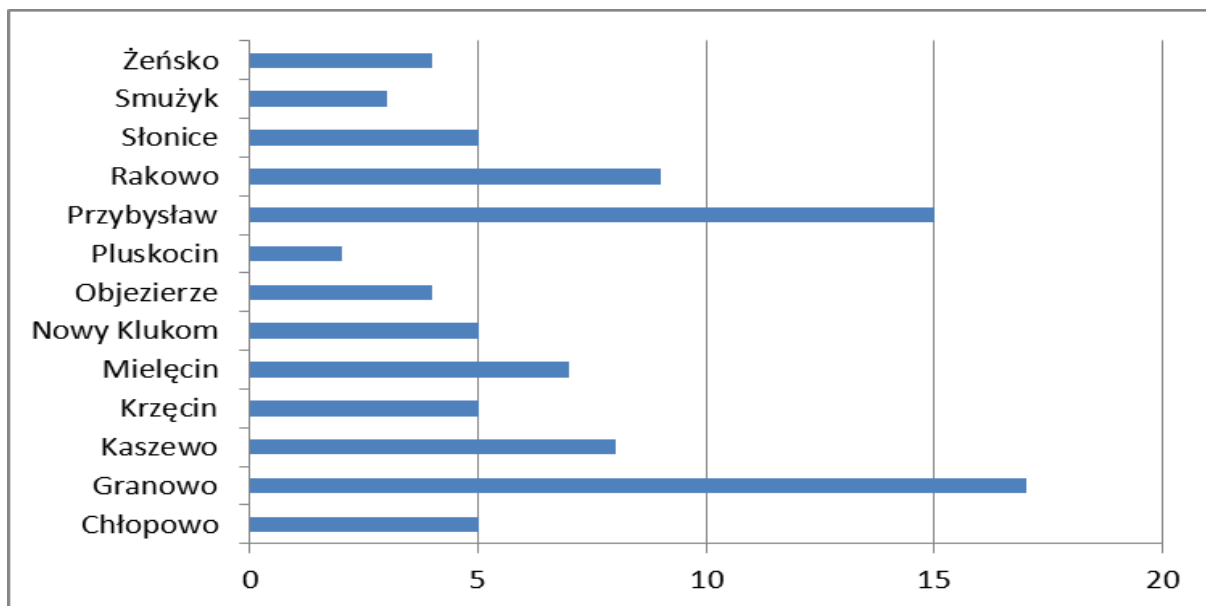
Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- a) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- b) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- c) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Wójta gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Na podstawie pisma z dnia 15 marca 2013 roku (DZ.5140.25.2013.AR) Gmina Krzęcin uzgodniła z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (ZWKZ) wcześniej przygotowaną przez nią gminną ewidencję zabytków (zwaną dalej GEZ). Karty ewidencji zabytków dla Gminy Krzęcin zostały opracowane w czerwcu 2012 roku. Obejmują one obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków nieruchomości z wyłączeniem zabytków archeologicznych, jak i wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomości.

W skład GEZ wchodzi 89 kart z Gminy Krzęcin. Obiekty znajdujące się w kartach pochodzą z następujących trzynastu wsi: Chłopowo, Granowo, Kaszewo, Krzęcin, Mielęcín, Nowy Klukom, Objezierze, Pluskocin, Przybysław, Rakowo, Słonice, Smużyk, Żeńsko, co daje średnią 6,85 karty dla danej miejscowości. Najwięcej obiektów znajduje się we wsiach, gdzie występuje duża liczba budynków wchodzących w skład zespołów folwarcznych. Są to Granowo (łącznie 17 kart) oraz Przybysław (15). Szczegółowe ilości obiektów przypisanych dla danych miejscowości wchodzących w skład GEZ obrazuje kolejny wykres.

Wykres 1. Ilość obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Krzęcin

Źródło: opracowanie własne, na podstawie GEZ

Obiekty wchodzące w skład GEZ reprezentują różne funkcje. Wyodrębniono je ze względu na ich użytkowanie oraz przypisano ich poszczególne ilości. Dokonano szczegółowego podziału według ich celu użytkowania, tak jak widnieją nazwy zapisane w kartach ewidencyjnych. W jednym budynku mogły znajdować się dwie funkcje.

Cmentarze stanowią największą grupę opisywanych obiektów (15 szt.). Równie dużo jest stodoł (10 szt.), chałup (8 szt.), kościołów (7 szt.), parków dworskich (7 szt.) i zespołów folwarcznych (7 szt.). Zauważyć można 19 jednostek, które występują pojedynczo. Większość obiektów takie jak: cielętniki, chałupy, obory, stajnie itp. wchodzi w skład zespołów folwarcznych. Ich datowanie przypada przede wszystkim na wiek XIX, przełom XIX i XX wieku oraz na początek XX wieku. Rozróżnienie obiektów pod względem ich funkcji oraz ilości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Rozróżnienie funkcji obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków wraz z ich ilością z terenu Gminy Krzęcin

Lp.	Obiekt	Ilość	Lp.	Obiekt	Ilość
1	cmentarze	15	16	cielętniki	1
2	stodoły	10	17	dawne szkoły	1
3	chałupy	8	18	dworce kolejowe	1
4	kościół	7	19	dzwonnice	1
5	parki dworskie	7	20	garaże	1
6	zespoły folwarczne	7	21	gorzelnie	1
7	stajnie	5	22	jałowniki	1
8	dwory, pałace	4	23	jałowniki, płatkarnie, stajnie	1
9	obiekty wchodzące w skład zagród młyńskich	3	24	kaplice	1
10	kuźnie	2	25	kuźnie i warsztaty	1
11	obory	2	26	stajnie i stodoły	1
12	bramy cmentarne	1	27	stajnie, jałowniki, budynki socjalne	1
13	budynki gospodarcze	1	28	silosy i wiaty	1
14	budynki mieszkalne	1	29	spichlerze	1
15	budynki mieszkalno - gospodarcze	1	30	stolarnie	1

Źródło: opracowanie własne, na podstawie GEZ

GEZ obejmuje wszystkie obiekty wchodzące do rejestru zabytków nieruchomych z wyłączeniem zabytków archeologicznych (12 obiektów), jak i obiekty znajdujące się w ewidencji wojewódzkiej zabytków nieruchomych.

Całkowity spis zabytków ujętych w GEZ został przedstawiony w załączniku nr 2 z dokumentacją fotograficzną.

5.2.4.2.4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji zabytków

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podaje definicję zabytku ruchomego: „*zabytek ruchomy - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową*”.

Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie prowadzi rejestr zabytków ruchomych na terenie województwa zachodniopomorskiego. W Gminie Krzęcin zabytki ruchome występują we wnętrzach zabytkowych kościołów w Chłopowie, Granowie, Krzęcinie, Nowym Klukomie, Objezierzu, Rakowie i Żeńsku.

5.2.4.2.5. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 3 pkt 4 podaje definicję zabytku archeologicznego „*zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem*”.

Nieruchomy zabytek archeologiczny, zwany jest także stanowiskiem archeologicznym. Narodowy Instytut Dziedzictwa pisze, że stanowisko archeologiczne to: „obszar, w obrębie którego występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem, czyli bezpośrednim otoczeniem, układem warstw glebowych oraz zespołem dawnych, określających ich położenie. Mogą to być grodziska, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia miast, nawarstwienia związane z funkcjonowaniem zamków, wsi historycznych, itd.”

Wykaz stanowisk archeologicznych uwzględnionych w Wojewódzkiej Ewidencji Nieruchomych Zabytków Archeologicznych, który prowadzi Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie, przedstawiono w załączniku nr 2.

Na terenie Gminy Krzęcin nie występują zabytki archeologiczne wpisane do rejestru wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Dla obszaru Gminy Krzęcin zostało przeprowadzone Archeologiczne Zdjęcie Polski. To badania powierzchni archeologicznej prowadzone od 1978 roku na terenie całego kraju. Projekt zakłada znalezienie zabytków archeologicznych tzw. metodą powierzchniową polegającą na obserwacji zaoranych pól wiosną i jesienią. Prowadzone są również wywiady z mieszkańcami, wykorzystuje się archiwalne materiały, jak i zdjęcia lotnicze. 388 stanowisk

archeologicznych, które udało się odnotować na tym terenie, to znaczące dziedzictwo na terenie Gminy Krzęcin.

Ochrona dziedzictwa archeologicznego prowadzona jest zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, według której obecny poziom cywilizacyjny umożliwia wykorzystanie potencjału kulturowego, ekonomicznego i społecznego dziedzictwa archeologicznego bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na jego poznanie i obcowanie z autentycznymi, nienaruszonymi zabytkami przeszłości. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to ochronę zabytków archeologicznych in situ czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

5.2.4.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych

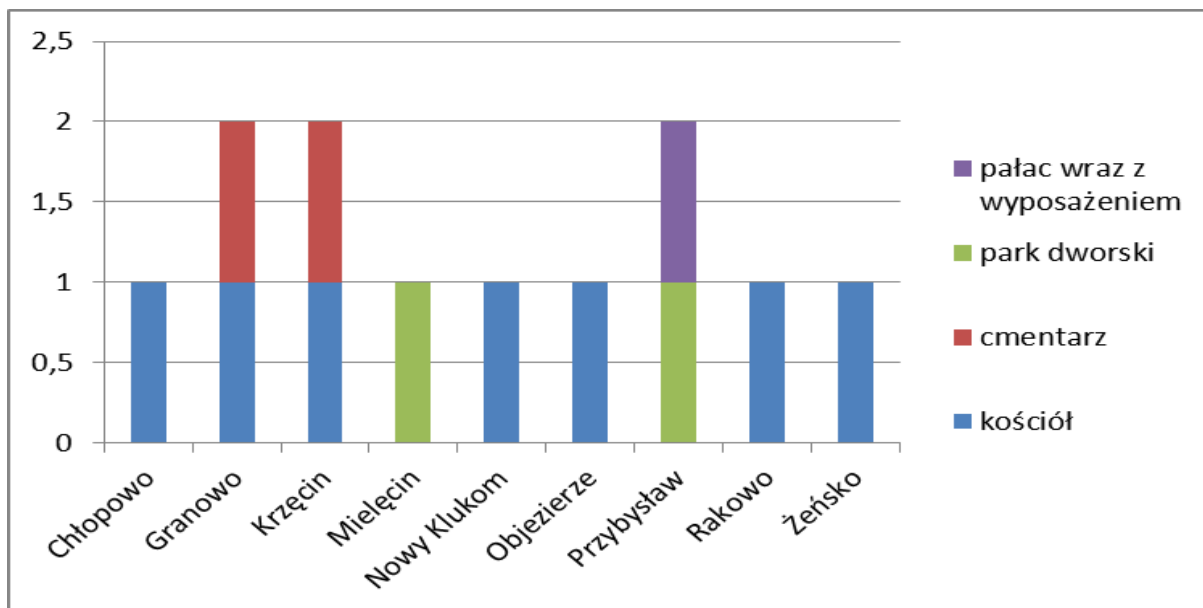
Na terenie Gminy Krzęcin nie znajdują się muzea eksponujące dziedzictwo kulturowe.

5.2.5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Krzęcin

Na terenie Gminy Krzęcin znajduje się dwanaście obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa zachodniopomorskiego. W całym powiecie takich obiektów jest 129, a w województwie 3 031 (stan na 18.12.2014 r.).

Obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdują się w 9 miejscowościach. Jest to 7 kościołów funkcjonujących obecnie jako rzymskokatolickie, choć niektóre z nich są pochodzenia ewangelickiego, 2 cmentarze przykościelne, 2 parki dworskie oraz pałac wraz z wyposażeniem w Przybysławiu. Zestawienie (stan na 04.05.2015 r.) znajduje się w załączniku nr 1.

Struktura własnościowa obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa zachodniopomorskiego oraz ocena ich stanu zachowania została przedstawiona w tabeli 4.

Wykres 2. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji

Źródło: opracowanie własne, na podstawie rejestru zabytków

Tabela 4. Struktura własności oraz ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Krzęcin

Miejscowość	Obiekt	Typ własności	Stan zachowania
Chłopowo	Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa	Wyznaniowa	Dobry
Granowo	Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa	Wyznaniowa	Dobry
Granowo	Cmentarz przykościelny	Wyznaniowa	Bardzo dobry
Krzęcin	Kościół św. Jana Chrzciciela	Wyznaniowa	Bardzo dobry, elementy drewniane w gorszym stanie
Krzęcin	Cmentarz przykościelny	Wyznaniowa	Bardzo dobry
Miełęczin	Park dworski	Prywatna	Bardzo dobry
Nowy Klukom	Kościół św. Piotra i Pawła	Wyznaniowa	Dobry
Objezierze	Kościół św. Józefa Oblubieńca NMP	Wyznaniowa	Dobry
Przybysław	Park dworski	Prywatna	Bardzo dobry, generalny remont dachu w 2007 r.
Przybysław	Pałac wraz z wyposażeniem	Prywatna	Dobry, ściany obwodowe oficyny z pęknięciami
Rakowo	Kościół św. Trójcy	Wyznaniowa	Średnio dobry
Żeńsko	Kościół Matki Boskiej Częstochowskiej	Wyznaniowa	Dobry

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z Biuletynu Informacji Publicznej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz danych z Urzędu Gminy Krzęcin

W wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa zachodniopomorskiego znajduje się 89 zabytków architektury i budownictwa na terenie gminy (wraz z zabytkami z rejestru), które znajdują się również w gminnej ewidencji zabytków. Ta z kolei pozwoliła na aktualizację wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu Gminy Krzęcin w roku 2013. Przed jej dokonaniem w tej samej ewidencji widniało wcześniej 107 obiektów (wraz z rejestrem). Zauważa się zatem zmniejszenie liczby obiektów zabytkowych poprzez ich bardzo dużą degradację, całkowite wyburzenie, brak jakichkolwiek śladów, czy wyodrębnienia

nieruchomości. Są to w zdecydowanej większości zabudowania z zespołów folwarcznych. Nieruchomości te obrazuje tabela 5.

Tabela 5. Obiekty nie wchodzące w skład GEZ znajdujące się wcześniej w wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu Gminy Krzęcin

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lp.	Miejscowość	Obiekt
1	Granowo	jałownik (2) w zespole folwarcznym I	14	Mielęcín	chałupa (10) w zespole folwarcznym
2	Granowo	garaż, stelmacharnia (5) w zespole folwarcznym I	15	Mielęcín	stodoła (2) w zespole folwarcznym
3	Granowo	budynek mieszkalny (1) w zespole folwarcznym	16	Mielęcín	chałupa (9) w zespole folwarcznym
4	Granowo	stajnia koni roboczych (2) w zespole folwarcznym	17	Mielęcín	obora (3) w zespole folwarcznym
5	Granowo	garaż (3) w zespole folwarcznym	18	Mielęcín	gorzelnia (4) w zespole folwarcznym
6	Granowo	stodoła	19	Nowy Klukom	cmentarz przykościelny
7	Granowo	kuźnia (6) w zespole folwarcznym I	20	Przybysław	owczarnia (8) w zespole folwarcznym
8	Granowo	zespół folwarczy	21	Rakowo	chałupa (7) w zespole folwarcznym
9	Granowo	stodoła	22	Rakowo	chałupa (1) w zespole folwarcznym
10	Kaszewo	jałownik (3) w zespole folwarcznym	23	Rakowo	zespół folwarczy
11	Krzęcín	magazyn nawozów (1) w zespole folwarcznym	24	Rakowo	spichlerz (3) w zespole folwarcznym
12	Krzęcín	zespół folwarczy	25	Smużyk	zagroda młyńska
13	Mielęcín	gołębnik (7) w zespole folwarcznym		-	

Źródło: opracowanie własne, na podstawie GEZ oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków

Gmina Krzęcin po wcześniejszym uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków powołała obiekty wchodzące w skład GEZ (7 szt.), które nie znajdowały się do tej pory w wojewódzkiej ewidencji, np. obiekty znajdujące się w zagrodzie młyńskiej w Smużyku wyodrębniono na trzech oddzielnych kartach. Istnieje również możliwość, że w Kaszewie i Granowie nastąpiła zmiana nazw obiektów. Kolejna tabela przedstawia nowo powołane karty.

Tabela 6. Nowe obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków z terenu Gminy Krzęcin

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1	Granowo	zespół folwarczy – budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.
2	Granowo	zespół folwarczy – chałupa	4 ćw. XIX w.
3	Granowo	zespół folwarczy – obora	4 ćw. XIX w.
4	Kaszewo	zespół folwarczy – stajnia	1890 r.
5	Smużyk	zagroda młyńska – budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.
6	Smużyk	zagroda młyńska – budynek młyna	2 poł. XIX w.
7	Smużyk	zagroda młyńska - stodoła	XIX/XX w.

Źródło: opracowanie własne, na podstawie GEZ oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków

Ewidencja nieruchomości zabytków archeologicznych wskazuje 388 stanowisk archeologicznych na terenie Gminy Krzęcin. Nazwy miejscowości dla poszczególnych stanowisk nie zawsze muszą się zgadzać z obecnymi obrębami geodezyjnymi, ponieważ Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP), na podstawie którego wydzielono stanowiska archeologiczne, robione było na przestrzeni kilkudziesięciu lat, gdzie granice miejscowości mogły ulegać zmianie. Wykaz miejscowości, w których zlokalizowane są stanowiska archeologiczne wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków przedstawia tabela 4. Stanowiska te w większości są tzw. stanowiskami ziemnymi, które na powierzchni mogą być mało czytelne.

Na obszarze Gminy Krzęcin zaewidencjonowano 2 stanowiska archeologiczne czytelne na powierzchni, tzn. posiadające własną formę terenową. Jest to grodzisko średniowieczne w Rakowie oraz cmentarzysko kurhanowe w miejscowości Wesołówko Zachodnie. Stanowiska te objęte są ochroną wykluczającą wszelką działalność inwestycyjną oraz włączają się w strefę W.I. pełnej ochrony konserwatorskiej.

W strefie W.II. znalazło się 51 stanowisk – głównie są to duże osady. Stanowiska te charakteryzują się dobrym stanem zachowania oraz wartościami naukowymi, które rokują na dalsze pozytywne wyniki. Ich największa liczba przypada na Granowo – 15 oraz Krzęcin – 14.

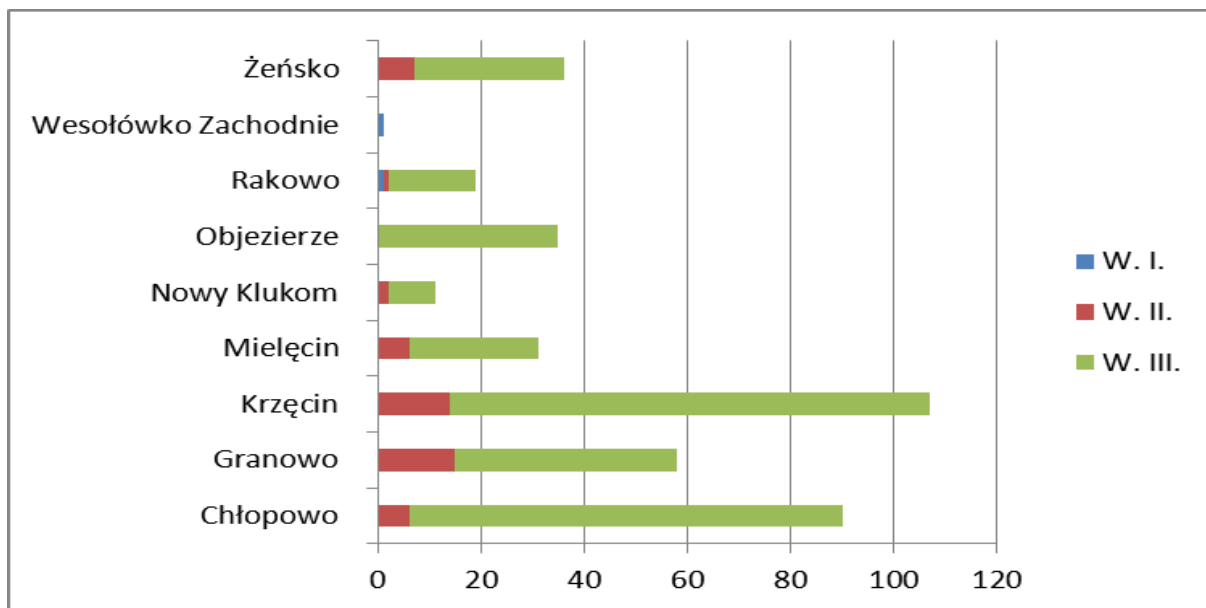
Stanowiska archeologiczne występujące w strefie W.III. występują na obszarze gminy w największej liczbie. Łącznie jest ich 335. Najwięcej ich jest w Krzęcinie – 93 i Chłopowie – 84.

Podsumowując, najwięcej stanowisk archeologicznych łącznie znajduje się w Krzęcinie, gdzie ich liczba przekroczyła 100 i wyniosła 107. Najmniejsza liczba stanowisk archeologicznych występuje w Wesołówku Zachodnim – tylko 1, ale o najwyższym znaczeniu. Łącznie odnotowano 388 stanowisk w 9 miejscowościach. W wielu przypadkach jedną strefą ochronną objęto położone blisko siebie osady, cmentarzyska, punkty osadnicze czy ślady osadnicze, traktując je jako kompleks osadniczy.

Tabela 7. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Krzęcin z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”

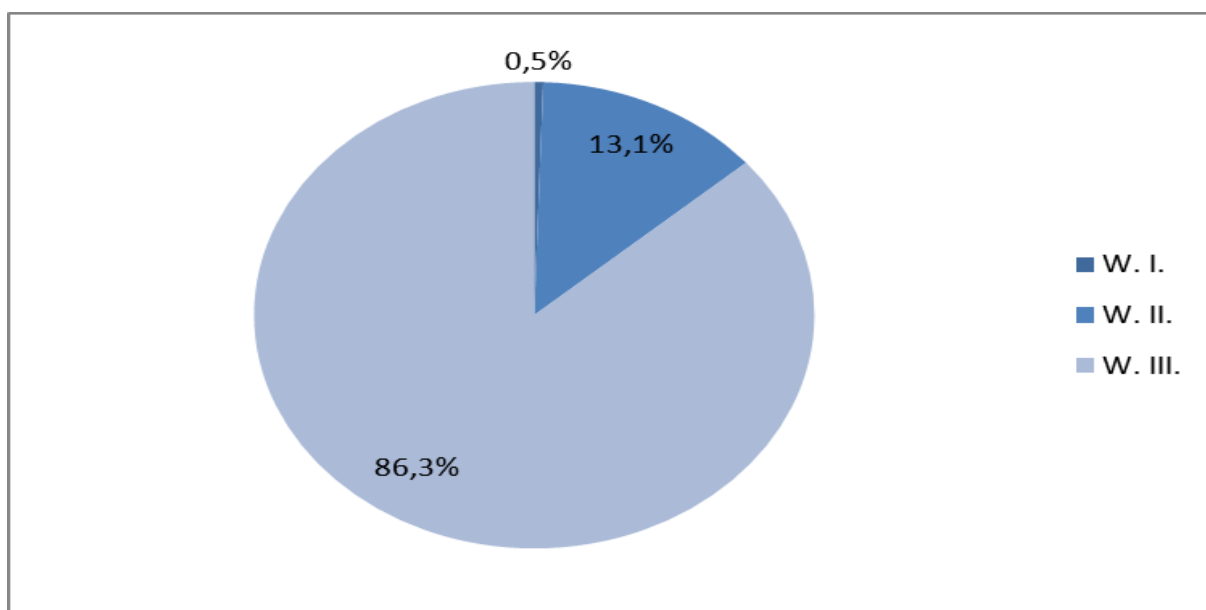
Miejscowość	Strefa ochrony			suma
	W.I.	W.II.	W.III.	
Chłopowo		6	84	90
Granowo		15	43	58
Krzęcin		14	93	107
Mielęcín		6	25	31
Nowy Klukom		2	9	11
Objezierze			35	35
Rakowo	1	1	17	19
Wesołówko Zachodnie	1			1
Żeńsko		7	29	36
suma	2	51	335	

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzęcin

Wykres 3. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Krzęcin z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzęcin

Wykres 4. Procentowy udział nieruchomości archeologicznych z terenu Gminy Krzęcin z rozróżnieniem strefy „W”

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzęcin

Liczba obiektów w ewidencji zabytków nie jest stała, ponieważ mogą być do niej wpisywane kolejne obiekty lub wykreślane te, które zatraciły swoje wartości kulturowe.

W 7 miejscowościach znajdują się zarówno zabytki archeologiczne, jak i architektoniczne. Są to: Chłopowo, Granowo, Krzęcin, Mielęcín, Nowy Klukom, Objezierze, Żeńsko.

5.2.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Najważniejsze miejscowości dla regionu, o znaczących walorach architektonicznych oraz kulturowych to te, w których przypadku Gminy Krzęcin występuje najwięcej obiektów architektonicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz występuje archeologiczna strefa W.I.

1. Granowo
Wieś średniowieczna, wzmiankowana w roku 1337. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa, cmentarz przykościelny, dobrze zachowany zespół folwarczny.
2. Krzęcin
Wieś średniowieczna o metryce XIII – wiecznej. Kościół św. Jana Chrzciciela, cmentarz przykościelny, zespół folwarczny.
3. Przybysław
Wieś folwarczna o metryce XVIII – wiecznej. Park dworski, pałac wraz z wyposażeniem, dobrze zachowany zespół folwarczny.
4. Rakowo
Wieś średniowieczna, wzmiankowana w roku 1317. Kościół św. Trójcy, park dworski, pałac, zespół folwarczny, strefa archeologiczna W.I. – grodzisko średniowieczne.

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W kolejnej tabeli przedstawiono analizę SWOT dla gminy (poprzez wskazanie mocnych i słabych stron, a także wskazanie szans oraz potencjalnych zagrożeń). Sporządzona analiza uwzględnia stan dziedzictwa kulturowego oraz uwarunkowania jego ochrony i realizowanej przez gminę polityki rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego. Dokonana analiza ma za zadanie pomóc w określeniu podstawowych priorytetów opracowanego dokumentu.

Tabela 8. Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Krzęcin

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Remediacja i rekultywacja zabytkowej tkanki na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych ze szczególnym uwzględnieniem nowej perspektywy finansowej.	1. Pogarszający się stan infrastruktury drogowej
2. Cele, zasady i kierunki opracowań strategicznych zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich.	2. Silna konkurencja ze strony miasta Choszczno, jako punkt turystyczny
3. Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzęcin.	3. Stosunkowo wysoki procent bezrobocia – migracja mieszkańców
4. Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa	4. Niski przyrost naturalny
	5. Brak opracowań z zakresu polityki przestrzennej, w tym aktualizacji studium, Planów Odnowy Miejscowości (zwłaszcza w obrębie założeń ruralistycznych)
	6. Brak możliwości ochrony konserwatorskiej i wsparcia finansowego zabytków
	7. Niewystarczające działania w celu opieki cmentarzy ewangelickich i rodowych.

<p>kulturowego w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Nowe źródła i instrumenty wsparcia ze środków UE na rzecz rozwoju obszarów wiejskich oraz rewaloryzacji zabytkowej tkanki. 6. Korzystne warunki dla rozwoju turystyki ze względu na bogate walory przyrodnicze regionu oraz zasób dziedzictwa i krajobrazu kulturowego (przede wszystkim tereny znajdujące się przy 13 jeziorach znajdujących się w gminie, a w szczególności jezioro Chłopowo). 7. Wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc. 8. Nowoczesne techniki informatyczne stwarzające możliwość prezentacji dziedzictwa kulturowego na szerszą skalę oraz jego cyfryzację (tworzenie edukacyjnych baz danych). 9. Lokalne tematyczne strony internetowe. 10. Zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w edukację kulturalną – warsztaty, pracownie, szkolenia, wykłady. 11. Stworzenie grup przywracających dawne praktyki taneczne i muzyczne. 12. Organizacja licznych imprez kulturowych, w tym „Krzęciński Dzień Wiatraka”, w którym podkreśla się lokalną kulturę. 13. Posiadanie regionalnych strojów. 14. Wspieranie lokalnych grup działania, w tym Kół Gospodyń Wiejskich, Klubów Seniora. 15. Liczne zespoły folwarczne stanowiące potencjał kulturowy oraz ekonomiczny. 16. Przygotowywana ustawa o rewitalizacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 8. Bezprawne/samowolne działania przy prywatnych obiektach o walorach zabytkowych 9. Brak prawnego zabezpieczenia właściwej ekspozycji ciekawych krajobrazowo fragmentów gminy (zwłaszcza grodziska średniowiecznego w Rakowie i cmentarzyska kurhanowego w Wesółwku Zachodnim) 10. Brak środków na renowację zabytkowych obiektów (zwłaszcza licznych budynków gospodarczych wchodzących w skład zespołów folwarcznych będących własnością prywatną) 11. Wprowadzanie nowoczesnej zabudowy o nieodpowiednich gabarytach i kształtach brył w strukturę zabytkowych budynków co prowadzi w konsekwencji do braku ładu przestrzennego i estetycznego. 12. Braki w edukacji z zakresu wartości i ochrony dziedzictwa kulturowego 13. Niski poziom innowacyjności, w tym korzystania z internetu oraz pracy z materiałami cyfrowymi
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża ilość obiektów o walorach kulturowych: zespoły folwarczne, parki dworskie, pałace, kościoły, cmentarze, stanowiska archeologiczne. 2. Dobrze utrzymane zespoły sakralne. 3. Istniejące wiejskie świetlice. 4. Gminna Biblioteka Publiczna w Krzęcinie. 5. Aktywne Gminne Centrum Kultury oraz Wiejski Dom Kultury. 6. Potencjał społeczny – mieszkańcy uprawiający „wymierające zawody”, funkcjonujące Kola Gospodyń Wiejskich 7. Duża liczba jezior. 8. Stosunkowo duża liczba obszarów chronionych. 9. Wytyczone lokalne szlaki turystyczne w oparciu o miejsca i obiekty zabytkowe: szlak cysterski, szlak Szwajcaria Rakowska, szlak meteorytu chłopskiego, szlak bitwy pod Granowem, szlak 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego dla kluczowych obszarów gminy, w tym założeń ruralistycznych, dworów, założeń folwarcznych, parków 2. Brak zagospodarowanych przestrzeni publicznych służących celom rekreacyjno-turystycznym 3. Brak obiektu wystawienniczego na terenie gminy, typu: publiczna galeria, muzeum, izba pamięci 4. Zanikanie cech tradycyjnych zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (likwidacja detali, zakrywanie drewnianej bądź ceglanej elewacji – ocieplanie budynków) 5. Brak dostępu do zabytkowych obiektów (własność prywatna) 6. Niezadowolające oznakowanie cennych obiektów kulturowych 7. Słaba promocja turystycznych

<p>rezydencji szlacheckich, szlak rzeki Małej Iny, szlak zabytków sakralnych, szlak zaginionych wiosek.</p> <p>10. Wytyczone szlaki rowerowe.</p> <p>11. Duża liczba organizacji pozarządowych, w tym związanych z działalnością kulturową.</p> <p>12. Liczne publikacje, książki ze szczególnym uwzględnieniem publikacji historycznych.</p> <p>13. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego dla części gminy z uwzględnieniem ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</p>	<p>i kulturowych walorów gminy</p> <p>8. Brak zintegrowanego systemu informacji turystycznej.</p> <p>9. Niedostateczne wykorzystanie nowoczesnych technik informatycznych, w tym: brak cyfrowych zbiorów informacji (baz danych), materiałów edukacyjnych, internetowych stron promocyjnych.</p> <p>10. Peryferyjne położenie na terenie województwa</p> <p>11. Brak dokumentów w zakresie strategii rozwoju kultury oraz strategii rozwoju turystyki</p>
---	---

Źródło: opracowanie własne

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Przedmiotowe opracowanie wyznacza gminie priorytety w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Prace nad wdrażaniem ustaleń Programu oraz monitorowaniem ich postępu należą do zadań samorządu lokalnego. Zadania dla samorządu lokalnego w zakresie opieki nad zabytkami zostały opracowane na podstawie analiz dokumentów programowych wyższego szczebla, gminnych dokumentów strategicznych oraz inwentaryzacji terenowej z diagnozą stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

Przedmiotowy Program w zakresie ochrony zabytków gminy odnosi się do działań, o których mowa w art.4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

7.1 Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Krzęcin wykonana na potrzeby bieżącego dokumentu pozwoliła na wypracowanie priorytetowych działań w zakresie opieki nad zabytkami. Priorytety te są zgodne ze wcześniejszymi priorytetami wyznaczonymi w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Krzęcin na lata 2009 – 2013.”

1. Priorytet I

Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego**2. Priorytet II****Badanie i dokumentacja dziedzictwa****3. Priorytet III****Promocja oraz edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego****7.2 Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami**

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów określono długofalowe kierunki działań, mogące wykraczać poza 4-letni okres obowiązywania treści zawartych w GPOnZ.

Jako kierunki działań realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krzęcin w ramach przyjętych priorytetów uznano:

- 1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.**
- 2. Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych.**
- 3. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.**
- 4. Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.**
- 5. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.**
- 6. Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej w różne formy aktywności.**
- 7. Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.**
- 8. Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji.**
- 9. Podejmowanie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych.**
- 10. Turystyczna promocja regionu.**
- 11. Dalszy rozwój istniejącej infrastruktury turystycznej.**

W ramach każdego z 3 głównych priorytetów określono kierunki działań, które mają być uzyskane przez konkretne, przypisane do nich działania. Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami ustala obowiązek złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z wykonania GPOnZ. W związku z powyższym dla realizacji zadań wyznaczono dwa okresy: etap pierwszy, po którym gmina dokona sprawozdania (do marca 2017 r., za okres 2015-2016) oraz etap drugi (2017-2018).

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krzęcin na lata 2015 – 2018” jest kontynuacją wcześniejszego Programu. Zadania przypisane w kierunkach działań są zgodne ze wcześniejszymi zaproponowanymi w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Krzęcin na lata 2009 – 2013”. Zadania, które udało się zrealizować nie zostały włączone do obecnych zadań, bądź na podstawie ich osiągnięcia wyznaczono nowe, mające na celu bazowanie na dotychczasowym „sukcesie”. W ramach poprzedniego Programu osiągnięto przykładowo wyznaczone zadania, osiągnięto m.in.:

- w latach 2009 – 2011 uchwalono 3 MPZP, w których określono ustalenia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- opracowano Gminną Ewidencję Zabytków w postaci 89 kart;
- włączono zagadnienia ds. ochrony i promocji zabytków w zakres obowiązków na istniejących już stanowiskach w Urzędzie Gminy;
- utworzono trasy turystyczne przebiegające obok obiektów zabytkowych.

W obecnym Programie przypisano również inne, nowe zadania mające na celu polepszenie ogólnej sytuacji obiektów zabytkowych, jak i mieszkańców gminy w nawiązaniu do szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego.

Dla obszaru gminy, założono, iż w czasie trwania etapu pierwszego realizowane będą działania wstępne, mające charakter przygotowawczy do pełnej realizacji Programu. Aby określone działania mogły być zrealizowane potrzebna jest współpraca wielu podmiotów. Najważniejszym wydaje się być skoordynowana i zrównoważona współpraca między właścicielami obiektów zabytkowych, a jednostkami samorządu terytorialnego.

Planowany zakres działań wraz z etapowaniem przedstawiono w kolejnej tabeli.

Tabela 9. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Krzęcin

Priorytet I - Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego			
Kierunki działań	Zadania	Etap I	Etap II
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Wykonanie niezbędnych badań i prac, w tym konserwatorskich w odniesieniu do obiektów zabytkowych o znaczeniu najważniejszym.		
	Konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego powiatu.		
	Zabezpieczenie gminnych obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.		
	Uporządkowanie terenów dawnych cmentarzy ewangelickich. Sporządzenie planów ochrony i pielęgnacji tych miejsc jako ważnych elementów krajobrazu kulturowego. Dla terenów cmentarzy należy w widocznym miejscu umieścić tablicę informacyjną.		
	Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni. Z uwzględnieniem starodrzewia na terenie cmentarzy, zespołów podworskich, nieczynnych cmentarzy, parków dworskich (Granowo, Krzęcin, Mielęcín, Nowy Klukom, Przybysław, Rakowo, Słonice) wzdłuż ciągów komunikacyjnych (aleje, parki).		
Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych	Przestrzeganie ustaleń Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzęcin oraz obowiązujących MPZP w zakresie ochrony dóbr kultury, w tym uwzględnienie stref bezwzględnej ochrony archeologicznej oraz chronionych układów przestrzennych wraz z zabudową o wartościach kulturowych.		
	Przeciwdziałanie samowolom budowlanym, zwłaszcza na obszarach układów przestrzennych wyznaczonych w Studium i przy obiektach o walorach zabytkowych.		
	Przeciwdziałanie nielegalnym przebudowom budynków mieszkalnych o cechach zabytkowych, prowadzącym do zanikania cech tradycyjnych zabudowy.		
	Uwzględnienie potrzeby stworzenia przestrzeni publicznych służących celom rekreacyjno-turystycznym na terenie gminnych miejscowości.		
	Opracowanie MPZP dla miejscowości, które jeszcze ich nie posiadają, a znajdują się w nich założenia przestrzenne zespołów folwarcznych (Kaszewo, Pluskocin, Rakowo).		
	Zabezpieczenie właściwej ekspozycji ciekawych krajobrazowo fragmentów gminy w opracowywanych aktach prawa miejscowego.		
Priorytet II - Badanie i dokumentacja dziedzictwa			
Kierunki działań	Zadania	Etap I	Etap II
Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków	Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków w formie elektronicznej.		
	Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminnych.		

Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego	Stworzenie (rozbudowanie istniejącego) gminnego portalu cyfrowego z ogólnodostępną bazą danych o zasobach kulturowych regionu.		
Priorytet III - Promocja oraz edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego			
Kierunki działań	Zadania	Etap I	Etap II
Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.		
	Opracowanie dla lokalnej społeczności kampanii informacyjnej odnośnie możliwości pozyskania środków na cele kulturowe, w tym rewaloryzację obiektów architektury.		
Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej przez różne formy aktywności	Wykreowanie wizerunku gminy, w oparciu o dziedzictwo kulturowe i lokalną tożsamość mieszkańców.		
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w organizowanie warsztatów, pracowni, szkoleń, wykładów.		
Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji	Organizacja imprez kulturowych.		
	Organizacja konkursów fotograficznych o lokalnym temacie przewodnim (pejzaż, architektura, ludzie, wydarzenia).		
	Organizacja konkursów na zaprojektowanie kieszonkowego przewodnika turystycznego gminy z uwzględnieniem obiektów zabytkowych i kulturowych.		
	Organizacja konkursów plastycznych związanych z kulturą lokalną (obrazy, makiety).		
Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji folklorystycznych	Stworzenie grup przywracających dawne praktyki taneczne i muzyczne, w tym wspieranie lokalnych Kół Gospodyń Wiejskich oraz innych organizacji pozarządowych związanych z lokalną kulturą na terenie gminy.		
	Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tzw. zanikającymi zawodami.		
Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego	Dostęp do internetu (jako edukacyjnej bazy danych) w publicznych placówkach oświatowych, w wiejskich świetlicach.		
	Wspieranie tworzenia przez lokalną społeczność regionalnych portali tematycznych, hobbystycznych.		
Podejmowanie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych	Powołanie jednostki wystawienniczej w formie np.: izby pamięci, muzeum, w ramach gminnego ośrodka kultury.		
	Organizacja czasowych wystaw tematycznych w powołanych gminnych jednostkach wystawienniczych, w ramach funkcjonujących lokalnych stowarzyszeń kulturowych, podczas imprez folklorystycznych, w szkołach, świetlicach czy też pomieszczeniach parafialnych. Korzystanie z zasobów prywatnych.		

Turystyczna promocja regionu	Opracowanie aktualizacji publikacji dotyczących gminy i jej zasobów przyrodniczo-kulturowych jeśli jest to wymagane.		
	Uzupełnienie gminnego portalu cyfrowego o dział informacji turystycznej, w tym wykaz tras turystycznych (które zamieszczone są w książce „Krzęcin nad małą Iną”), cennych kulturowo obiektów, imprez i działań folkowych, materiałów edukacyjnych.		
	Promocja i rozwój lokalnych festynów.		
Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej	Promocja obecnych szlaków (tras) rowerowych .		
	Promocja wyznaczonych już szlaków turystycznych.		
	Stworzenie projektu form małej architektury (ławki, śmietniki, altany) towarzyszącej trasom turystycznym i najważniejszym obiektom zabytkowym gminy.		
	Opracowanie systemu oznaczeń tras turystycznych oraz cennych kulturowo obiektów na terenie gminy.		
	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych, zwłaszcza przy zabytkowych obiektach budownictwa reglowego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje, nawiązanie do historii miejsca, jako obszaru należącego do Prus).		
	Stworzenie lokalnego punktu informacji turystycznej działającego w sezonie turystycznym.		

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konsekwentnie prowadzona i długofalowa polityka Gminy Krzęcin w zakresie opieki nad zabytkami oraz realizacja niniejszego Programu stanowi szansę na rozwój w Gminie Krzęcin oraz na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Inwestycje zmierzające do poprawy stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych powinny się odbywać na zasadzie poszanowania istniejących wartości zabytkowych i dążenia do zachowania w jak największym stopniu oryginału, ewentualnie wkomponowaniu nowych elementów w sposób współgrający z zabytkiem.

Realizacja GPOnZ będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych.

Zakłada się, że zadania określone w Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- b) **instrumentów finansowych** (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych),
- c) **instrumentów koordynacji** (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami),
- d) **instrumentów społecznych** (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami),
- e) **instrumentów kontrolnych** (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Krzęcin będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jego realizacji.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy Krzęcin, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych (świetlice wiejskie, biblioteki),
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy turystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Gminy Krzęcin treści Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej.

Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Krzęcin będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp. Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane.

Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

Tabela 10. Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Lp.	ZADANIE	KRYTERIUM OCENY
1	Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	1. Etap: <ul style="list-style-type: none"> – w opracowywaniu programu inwentaryzacji obiektów zabytkowych. 2. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> – wykonanych badań i prac w odniesieniu do obiektów zabytkowych. – obiektów i obszarów o uregulowanym stanie formalno-prawnym. – zabezpieczonych gminnych obiektów zabytkowych przed pożarem zniszczeniem i kradzieżą. – uporządkowanych terenów dawnych cmentarzy.

Lp.	ZADANIE	KRYTERIUM OCENY
		<ul style="list-style-type: none"> - zrewaloryzowanych zespołów zabytkowej zieleni. 3. Poziom: <ul style="list-style-type: none"> - wdrażania zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego.
2	<p>Podjęcie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> - powstających samowoli budowlanych. - nielegalnych przebudów obiektów o walorach zabytkowych. - opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości dla istniejących założeń przestrzennych zespołów podworskich. - zrewaloryzowanych przestrzeni publicznych. 2. Poziom: <ul style="list-style-type: none"> - przestrzegania ustaleń Studium oraz MPZP w zakresie ochrony dóbr kultury.
3	<p>Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> - wniosków o wpis do rejestru zabytków. - kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminnych. 2. Poziom: <ul style="list-style-type: none"> - aktualizacji gminnej ewidencji zabytków.
4	<p>Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poziom: <ul style="list-style-type: none"> - prac nad działem kulturowym gminnego portalu. 2. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> - publicznych placówek oświatowych i wychowawczych z dostępem do internetu. - regionalnych portali tematycznych, hobbystycznych.
5	<p>Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etap: <ul style="list-style-type: none"> - tworzenia kampanii informacyjnej dla mieszkańców gminy dotyczącej możliwości pozyskania środków finansowych na rewaloryzację zabytkowych obiektów będących własnością prywatną. 2. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> - złożonych projektów na rzecz uzyskania środków finansowych na rewaloryzację zabytków (przez gminę, instytucje oraz osoby prywatne)
6	<p>Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej przez różne formy aktywności.</p> <p>Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etap <ul style="list-style-type: none"> - prac nad kreacją wizerunku gminy. 2. Ilość <ul style="list-style-type: none"> - warsztatów, pracowni, wykładów, szkoleń z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. - imprez folkowych. - zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy.
7	<p>Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ilość <ul style="list-style-type: none"> - grup przywracających dawne praktyki, w tym m. in.: taneczne, muzyczne, rękodzielnicze. - szkoleń dla osób bezrobotnych w dawnych

Lp.	ZADANIE	KRYTERIUM OCENY
	folklorystycznych.	rzemiosłach.
8	Podejmowanie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych	1. Etap: <ul style="list-style-type: none"> – prac nad powołanie jednostki wystawienniczej w formie np.: izby pamięci, muzeum, w ramach gminnego ośrodka kultury. 2. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> – czasowych wystaw tematycznych w powołanych gminnych jednostkach wystawienniczych, w ramach funkcjonujących lokalnych stowarzyszeń kulturowych, podczas imprez folklorystycznych, w szkołach, świetlicach czy też pomieszczeniach parafialnych.
9	Turystyczna promocja regionu.	1. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> – publikacji dotyczących gminy i jej zasobów przyrodniczo-kulturowych. – uczestników, w tym wystawców podczas dorocznego Krzęcińskiego Święta Wiatraka. 2. Etap: <ul style="list-style-type: none"> – prac nad działem informacji turystycznej jako istotną częścią gminnego portalu. – prac nad promocją wyznaczonych szlaków turystycznych ze szczególnym uwzględnieniem zabytków sakralnych oraz rezydencji szlacheckich.
10	Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej.	1. Ilość: <ul style="list-style-type: none"> – funkcjonujących szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych (km). – przestrzeni publicznych z elementami małej architektury. – gospodarstw agroturystycznych oferujących formę wypoczynku zbliżoną do warunków wiejskich. 2. Etap: <ul style="list-style-type: none"> – prac nad systemem oznaczeń tras turystycznych oraz cennych kulturowo obiektów na terenie gminy.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Środki finansowe związane z zadaniami ochrony i opieki nad zabytkami dla Gminy Krzęcin mogą być uzyskane z następujących źródeł:

- środki publiczne;
- środki krajowe (budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego, fundusze celowe);
- środki zagraniczne (środki Unii Europejskiej i inne);
- środki niepubliczne (środki osób fizycznych, prawnych, spółek, organizacji, fundacji, instytucji kościelnych).

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządowych. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy ww. ustawy.

Dysponentami powyższych środków są:

1. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
2. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków.
3. Organ stanowiący - gminy, powiaty, samorządy województwa realizujące dotacje poprzez corocznie organizowane nabory wniosków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.

Poniżej wskazano przykładową listę instytucji oraz programów umożliwiających częściowe sfinansowanie zadań wskazanych w przedstawionym Programie.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz tzw. Mecenat są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane przez między innymi jednostki samorządu terytorialnego. Na rok 2015 zostały przedstawione następujące programy:

1. Wydarzenia artystyczne.
2. Kolekcje.
3. Promocja literatury i czytelnictwa.
4. Edukacja.
5. Obserwatorium kultury.
6. Promesa MKiDN.
7. Dziedzictwo kulturowe.

Program dziedzictwo kulturowe ma za zadanie wspierać działalność muzeów oraz popularyzować lokalną kulturę. Jego celem jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z priorytetów, w których uwzględniono ich cel oraz pulę dofinansowania. Priorytety programu „Dziedzictwo kulturowe”:

- Ochrona zabytków – Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zwiększenia wyniósł 81.065.000 zł.
- Wspieranie działań muzealnych - Celem priorytetu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu wyniósł 5.500.000 zł.
- Kultura ludowa i tradycyjna - Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zwiększenia wyniósł 4.516.000 zł.

- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą - Celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zwiększenia wyniósł 4.700.000 zł.
- Ochrona zabytków archeologicznych - Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu wyniósł 2.000.000 zł.
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego - Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zmniejszenia wyniósł 3.765.000 zł.
- Miejsca Pamięci Narodowej - Celem priorytetu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu wyniósł 2.000.000 zł.
- Rozwój infrastruktury kultury - Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie

Dotacja realizowana jest ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Zachodniopomorski. Jest to dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Wydział Kultury, Nauki i Dziedzictwa Narodowego

W oparciu o art. 11-19 ustawy z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 poz. 1118 ze zm.). Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego może ogłosić otwarty konkurs ofert na realizację zadań województwa określonych w „Programie współpracy...” jako priorytetowe na dany rok. Zlecenie zadań może odbywać się w dwóch formach: wspierania realizacji zadania publicznego (dofinansowania kosztów zadania) oraz powierzania realizacji zadania publicznego (sfinansowania całkowitych kosztów zadania).

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), przeznacza się m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej. Przewiduje się wykonanie tylko podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie

Przedmiotem dofinansowania mogą być prace związane z konserwacją i rekonstrukcją przyrodniczą. Instytucja prowadzi obecnie dofinansowania np. na zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest (np. dla zabytkowych budynków gospodarczych z terenu Gminy Krzęcin). Dotacja może wynosić do 100 % wartości zadania dla jednostek samorządu terytorialnego.

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Zachodniopomorskiego

Zachodnio-Pomorski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020 będzie podstawowym instrumentem realizacji celów Strategii rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020 zawiera listę osi priorytetowych, których jest 10. Czwartą osią priorytetową jest naturalne otoczenie człowieka. W jej ramach wspierane będą projekty z zakresu: restauracji zabytków oraz dostosowania ich do potrzeb turystów, promocja walorów turystycznych regionu, budowa ośrodków turystycznych czy programy edukacyjne. Przedstawiono tu priorytet inwestycyjny 6c: „Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego”.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Program ten jest kontynuacją głównych kierunków inwestycyjnych zawartych w poprzedniej perspektywie 2007 – 2013.

W ramach programu ma funkcjonować 10 osi priorytetowych, w tym os 8 pod nazwą ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. Przewidziana dotacja na cele kultury ma wynieść 467,3 mln euro.

Finansowanie przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) stanowi formę realizacji zadań publicznych przez podmiot prywatny przy wykorzystaniu możliwości finansowych, organizacyjnych lub innych podmiotu prywatnego. Istota partnerstwa jest to, iż zlecającym zadanie jest podmiot publiczny, natomiast wykonawcą partner prywatny, którym zgodnie z ustawą o PPP jest przedsiębiorca lub przedsiębiorca zagraniczny.

Szczegółowe informacje w zakresie dofinansowań i związanych z nimi programów znajdują się na stronach internetowych przedstawionych instytucji.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami.

Nawiązując do Art. 5. *Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:*

- 1) *naukowego badania i dokumentowania zabytku.*
- 2) *prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.*
- 3) *zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.*
- 4) *korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.*
- 5) *popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.*

W art. 28 wskazano również dodatkowe obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Zgodnie z Art. 28. *Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:*

- 1) *uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia.*
- 2) *zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia.*
- 3) *zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany.*
- 4) *zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.*

Na mocy art. 29 ust. 1 na wszystkich właścicielach i posiadaczach zabytków oraz przedmiotów o cechach zabytkowych spoczywa obowiązek udostępniania ich organom ochrony zabytków w celu przeprowadzenia badań.

Art. 29. 1. mówi o tym, że *„Organy ochrony zabytków w czasie uzgodnionym z właścicielem lub posiadaczem przedmiotu będącego zabytkiem lub posiadającego cechy zabytku mogą prowadzić badania tego przedmiotu w miejscu, w którym przedmiot ten się znajduje”*.

Zapisy art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określają zasady finansowania opieki nad zabytkami.

1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Cele określone w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Krzęcin będą osiągnięte poprzez:

- wspólne działania władz gminy z Ministerstwem Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków z siedzibą w Szczecinie, władzami kościelnymi oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, wspólnych podmiotów,
- inicjatywy własne władz Gminy Krzęcin,
- stosowanie instrumentów finansowych (dotacje, prowadzenie instytucji, nagrody, zachęty, itp.),
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.),
- inne działania stymulujące.

XII. WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne:

Stan prawny na wrzesień 2015 r.

Regulacje prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte są w wielu ustawach. Do najważniejszych z nich, w kontekście realizacji niniejszego Programu, należy zaliczyć:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm.),
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 poz. 1446 ze zm.),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 Nr 594 ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 poz. 199 ze zm.),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 Nr 1409 ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 Nr 1232 ze zm.),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 Nr 627 ze zm.),
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 poz. 782 ze zm.),
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 Nr 406 ze zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 poz. 1118 ze zm.),
- Ustawa z 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 Nr 987 ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 Nr 642 ze zm.),
Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i (Dz. U. z 2015 poz. 1446 ze zm.).

Literatura i wybrane dokumenty programowe:

- Raport Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na temat funkcjonowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami na lata 2013–2016,
- Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na Lata 2004-2020,
- Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004–2013,
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Dziedzictwo Kulturowe”,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020,

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego,
- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego,
- Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku,
- Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007 - 2015,
- Strategia Rozwoju Gminy Krzęcin 2004-2013,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Gmina Krzęcin,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenów części obrębu Granowo, Mielęcín i Przybysław w Gminie Krzęcin,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla lokalizacji siłowni wiatrowych w obrębie Żeńsko,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla lokalizacji siłowni wiatrowych w obrębach Krzęcin, Słonicie, Żeńsko i Nowy Klukom w Gminie Krzęcin,
- Plan Rozwoju Lokalnego dla Gminy Krzęcin 2004 - 2006,
- Plany Odnowy Miejscowości: Chłopowo, Granowo, Kaszewo, Krzęcin, Mielęcín, Objezierze, Przybysław, Rakowo, Żeńsko na lata 2007 – 2013,
- Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Krzęcin na lata 2015 – 2023,
- Gminny program opieki nad zabytkami Poradnik metodyczny, NID 2009,
- Gminny program opieki nad zabytkami poradnik metodyczny, Poradnik prawny Konserwatora Zabytków, Kurier Konserwatorski,
- Wytuczne opracowywania karty adresowej zabytku nieruchomego, Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie, Warszawa, 2011.
- Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2009,
- Geografia regionalna Polski, Jerzy Kondracki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009,
- Geografia osadnictwa, Daniela Szymańska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009,
- Krzęcin nad Małą Iną – przewodnik historyczno – turystyczny, Grzegorz Jacek Brzustowicz, Krzęcin – Choszczno 2006,
- 50 – lecie Szkoły Podstawowej w Krzęcinie, Bogdan Wojciech Brzustowicz, Grzegorz Jacek Brzustowicz.

Dostępne strony internetowe:

www.sejm.gov.pl	www.stat.gov.pl
www.natura2000.gdos.gov.pl	www.geoportal.gov.pl
www.geoserwis.gdos.gov.pl/mapy	www.wikimapia.org
www.mir.gov.pl	www.mkidn.gov.pl
www.funduszeuropejskie.gov.pl/	www.wkz.szczecin.pl
www.partnerstwopublicznoprywatne.info	www.nid.pl
www.kongreskultury.pl	www.odleglosci.info
www.bip.krzecin.pl	www.geoprzyroda.pl
www.powiatchoszczno.pl	www.palacprzybyslaw.pl

Materiały w posiadaniu Urzędu Gminy Krzęcin:

- Plany Odnowy Miejscowości: Chłopowo, Granowo, Kaszewo, Krzęcin, Mielęcín, Objezierze, Przybysław, Rakowo, Żeńsko na lata 2007 – 2013,
- Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Krzęcin na lata 2015 – 2023,
- Plan Rozwoju Lokalnego dla Gminy Krzęcin 2004 – 2006,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Gmina Krzęcin,
- Strategia Rozwoju Gminy Krzęcin 2004-2013,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenów części obrębu Granowo, Mielęcín i Przybysław w Gminie Krzęcin,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla lokalizacji siłowni wiatrowych w obrębie Żeńsko,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla lokalizacji siłowni wiatrowych w obrębach Krzęcin, Słonice, Żeńsko i Nowy Klukom w Gminie Krzęcin.

Materiały przekazane przez instytucje:

- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie
wykaz zabytków nieruchomych z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Położenie Gminy Krzęcin na tle powiatu	
Ryc. 2. Skrajne odległości w Gminie Krzęcin w km.	
Ryc. 3. Sołectwa w Gminie Krzęcin	
Ryc. 4. Krzęcin w dwudziestoleciu międzywojennym	
Ryc. 5. Chłopowo w dwudziestoleciu międzywojennym	
Ryc. 6. Granowo w dwudziestoleciu międzywojennym	
Ryc. 7. Objezierze w dwudziestoleciu międzywojennym	

SPIS TABEL

Tabela 1. Sołectwa i wsie wchodzące w skład sołectw w Gminie Krzęcin	
Tabela 2. Analiza SWOT Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007 – 2015 w zakresie kultury	
Tabela 3. Rozróżnienie funkcji obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków wraz z ich ilością z terenu Gminy Krzęcin	
Tabela 4. Struktura własności oraz ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Krzęcin	
Tabela 5. Obiekty nie wchodzące w skład GEZ znajdujące się wcześniej w wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu Gminy Krzęcin	
Tabela 6. Nowe obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków z terenu Gminy Krzęcin	
Tabela 7. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Krzęcin z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”	
Tabela 8. Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Krzęcin ..	
Tabela 9. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Krzęcin.....	
Tabela 10. Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Ilość obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Krzęcin	
Wykres 2. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji	
Wykres 3. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Krzęcin z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”	
Wykres 4. Procentowy udział nieruchomości zabytków archeologicznych z terenu Gminy Krzęcin z rozróżnieniem strefy „W”	

SPIS FOTOGRAFII

Fot. 1. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Chłopowie	
Fot. 2. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Granowie	
Fot. 3. Kościół św. Jana Chrzciciela w Krzęcinie	
Fot. 4. Kościół św. Piotra i Pawła w Nowym Klukomie	
Fot. 5. Kościół św. Józefa Oblubieńca NMP w Objezierzu	
Fot. 6. Pałac w Przybysławiu	

XIII. ANEKSY**Załącznik nr 1****Obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomości z wyłączeniem zabytków archeologicznych**

(Źródło: Biuletyn Informacji Publicznej Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, 4 maj 2015 r.)

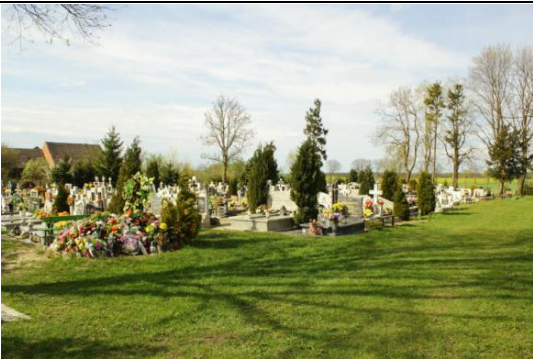

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru	Data	Nr dec
1	Chłopowo	kościół NSPJ	1907-1909	630	1963-12-05	KL.20/27/63
2	Granowo	cmentarz przykościelny	pocz. XIX w.	217	2005-05-13	DZ-4200/86/O/03/2005
3	Granowo	kościół NSPJ	kon. XV w., 1855 r., 1929-1931	217	2005-05-13	DZ-4200/86/O/03/2005
4	Krzęcin	kościół Św. Jana Chrzciciela	1910 r.	216	2005-05-11	DZ-4200/85/O/03/2005
5	Krzęcin	cmentarz przykościelny	XVII w.	216	2005-05-11	DZ-4200/85/O/03/2005
6	Mielęcín	park dworski	1 poł XIX w.	1172	1979-10-22	KL.III-5340-R/284/79
7	Nowy Klukom	kościół Św. Piotra i Pawła	1573 r., przeb. XVIII, pocz. XIX w.	662	1958-06-18	KI-V-0/39/58
8	Objezierze	kościół Św. Józefa Oblubieńca NMP /otoczenie/	1854-1864	238	2005-12-02	DZ-4200/9/O/2005
9	Przybysław	park dworski	1 poł. XIX w.	71	1979-10-12	KI.III-5340-R/277/79
10	Przybysław	pałac wraz z wyposażeniem	XVIII/XIX w.	71	2001-07-20	DZ-4200/76/O/2000/2001
11	Rakowo	kościół Św. Trójcy	XV-XVI w., przeb. 1735 r., 1890 r.	634	1958-07-05	KI-V-0/63/58
12	Żeńsko	kościół MB Częstochowskiej	XIII-XIV w., przeb. XVI, 1 poł. XVIII w.	640	1956-08-01	KI-V-0/173/56

Załącznik nr 2**Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków wraz z dokumentacją fotograficzną**

(Źródło: Urząd Gminy Krzęcin)

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
1	Chłopowo	cmentarz ewangelicki	XIX w.		
2	Chłopowo	cmentarz katolicki	XX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
3	Chłopowo	teren starego cmentarza	XIX w.		
4	Chłopowo	kościół NSPJ	1907 - 1909		
5	Chłopowo	kuźnia	kon. XIX w.	Główna 61	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
6	Granowo	cmentarz katolicki	pocz. XX		
7	Granowo	cmentarz przykościelny	XIX w.		
8	Granowo	dwór	IV ćw. XIX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
9	Granowo	kościół NSPJ	XV-XVI w., przeb. 1855 r., 1929 - 1930		
10	Granowo	park dworski	kon. XIX w.		
11	Granowo	budynek mieszkalno - gospodarczy	2 poł. XIX w.	Szeroka 26	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
12	Granowo	chałupa	2 poł. XIX w., kon. XIX w.	Szeroka 30	
13	Granowo	chałupa (dawna karczma)	1 poł. XIX w.	Szeroka 32A i B	
14	Granowo	chałupa	2-3 ćw. XIX w.	Szeroka 63	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
15	Granowo	stodoła	2 poł. XIX w.	Wesoła 23	
16	Granowo	zespół folwarczny	4 ćw. XIX w.	Zakładowa	
17	Granowo	zespół folwarczny – budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	Zakładowa	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
18	Granowo	zespół folwarczny – chałupa I	4 ćw. XIX w.	Zakładowa	
19	Granowo	zespół folwarczny – chałupa II	4 ćw. XIX w.	Zakładowa	
20	Granowo	zespół folwarczny – obora	4 ćw. XIX w.	Zakładowa	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
21	Granowo	zespół folwarczny – stodoła	4 ćw. XIX w.	Zakładowa	
22	Granowo	zespół folwarczny – stodoła II	4 ćw. XIX w.	Zakładowa	
23	Kaszewo	zespół folwarczny	1890 r.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
24	Kaszewo	zespół folwarczny - chałupa	1890 r.		
25	Kaszewo	zespół folwarczny - jałownik	1890 r.		
26	Kaszewo	zespół folwarczny – kuźnia i warsztat	1890 r.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
27	Kaszewo	zespół folwarczny – stajnia	1890 r.		
28	Kaszewo	zespół folwarczny – stajnia koni roboczych	1890 r.		
29	Kaszewo	zespół folwarczny - stodoła	XIX/XX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
30	Kaszewo	zespół folwarczny - stolarnia	1890 r.		
31	Krzęcin	cmentarz	pocz. XX w.		
32	Krzęcin	cmentarz przykościelny	pocz. XX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
33	Krzęcin	kościół pw. Św. Jana Chrzciciela	1910 r.		
34	Krzęcin	park dworski	2 poł. XIX w.		
35	Krzęcin	dawna szkoła	1 ćw. XX w.	Szkolna 1	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
36	Mielęcín	zespół folwarczny	2 poł. XIX w.		
37	Mielęcín	zespół folwarczny – budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.		
38	Mielęcín	zespół folwarczny - dwór	2 ćw. XIX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
39	Mielęcín	zespół folwarczny - kaplica	pocz. XX w.		
40	Mielęcín	zespół folwarczny – park dworski	2 poł. XIX w.		
41	Mielęcín	zespół folwarczny – stajnia, jałownik, budynek socjalny	2 poł. XIX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
42	Mielęcín	zespół folwarczny – stajnia koni roboczych	2 poł. XIX w.		
43	Nowy Klukom	dzwonnica	1 poł. VIII w.		
44	Nowy Klukom	kościół pw. Św. Piotra i Pawła	2 poł XVI w., przeb. pocz. XVIIIw., pocz. XX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
45	Nowy Klukom	zespół folwarczny	I. 60 – te XIX w.		
46	Nowy Klukom	zespół folwarczny – park dworski	poł. XIX w.		
47	Nowy Klukom	zespół folwarczny – stodoła	I. 60 – te XIX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
48	Objezierze	cmentarz katolicki	pocz. XX w.		
49	Objezierze	cmentarz ewangelicki	XIX w.		
50	Objezierze	cmentarz przykościelny	nieznane		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
51	Objezierze	kościół Św. Józefa Oblubieńca wraz z otoczeniem	2 poł. XIX w.		
52	Pluskocin	zespół folwarczny	2 poł XIX w.		
53	Pluskocin	zespół folwarczny – stajnia i stodoła	2 poł XIX w.		

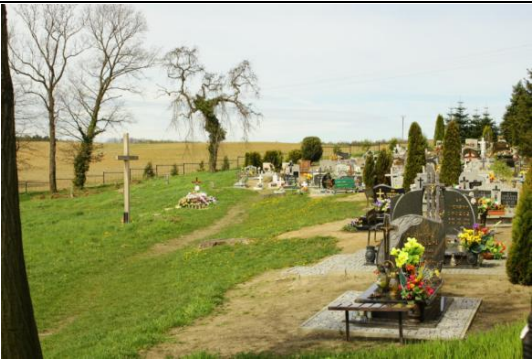

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
54	Przybysław	cmentarz ewangelicki	XIX w.		
55	Przybysław	zespół folwarczny	1906 – 1914		
56	Przybysław	zespół folwarczny – budynek gospodarczy	1906 – 1914		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
57	Przybysław	zespół folwarczny – chałupa I	pocz. XX w.		
58	Przybysław	zespół folwarczny – chałupa II	pocz. XX w.		
59	Przybysław	zespół folwarczny - garaż	1911 r.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
60	Przybysław	zespół folwarczny – jałownik, płatkarnia, stajnia	1906 – 1914		
61	Przybysław	zespół folwarczny - kuźnia	1906 – 1914		
62	Przybysław	zespół folwarczny – obora	1911 r.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
63	Przybysław	zespół folwarczny - pałac	1 ćw. XIX w., przeb. I.80-te XIX w.		
64	Przybysław	zespół folwarczny – park dworski	poł. XIX w.		
65	Przybysław	zespół folwarczny – silosy i wiata	1906 – 1914		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
66	Przybysław	zespół folwarczny – stajnia koni roboczych	1906 – 1914		
67	Przybysław	zespół folwarczny – stodoła I	1906 – 1914		
68	Przybysław	zespół folwarczny – stodoła II	1906 – 1914		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
69	Rakowo	cmentarz poewangelicki	pocz. XX w.		
70	Rakowo	cmentarz przykościelny	XVII / XIX w.		
71	Rakowo	kościół pw. Św. Trójcy	kon. XVI w., przeb. 1735 r.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
72	Rakowo	pałac	4 ćw. XIX w.		
73	Rakowo	park	2 poł. XIX w.		
74	Rakowo	zespół folwarczny - cielętnik	1911 r.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
75	Rakowo	zespół folwarczny - gorzelnia	1906 r., przeb. 2 poł. XX w.		
76	Rakowo	zespół folwarczny - spichlerz	1911 r.		
77	Rakowo	zespół folwarczny - stodoła	1911 r.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
78	Słonice	dworzec	1880 r.		
79	Słonice	park	2 poł. XIX w.		
80	Słonice	zespół folwarczny	2 poł. XIX w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
81	Słonice	zespół folwarczny – stajnia	2 poł. XIX w.		
82	Słonice	zespół folwarczny - stodoła	2 poł. XIX w.		
83	Smużyk	zagroda młyńska – budynek gospodarczy	4 ćw. XIX w.	Smużyk 2	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
84	Smużyk	zagroda młyńska – budynek młyna	2 poł. XIX w.	Smużyk 2	
85	Smużyk	zagroda młyńska - stodoła	XIX/XX w.	Smużyk 2	
86	Żeńsko	brama cmentarna	XV – XVI w.		

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Ulica i nr	Fotografia
87	Żeńsko	cmentarz katolicki	pocz. XX w.		
88	Żeńsko	cmentarz przykościelny	XV / XVI w.		
89	Żeńsko	kościół Matki Boskiej Częstochowskiej	XIII w.		

Załącznik nr 3**Zabytki archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków**(Źródło: na podstawie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krzęcin,
30 maj 2008 r.)

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
1	Chłopowo	1	38-15	33	W.III.
2	Chłopowo	2	38-15	34	W.III.
3	Chłopowo	3	38-15	35	W.III.
4	Chłopowo	4	38-15	36	W.III.
5	Chłopowo	5	38-15	37	W.III.
6	Chłopowo	6	38-15	38	W.II.
7	Chłopowo	7	38-15	39	W.II.
8	Chłopowo	8	38-15	40	W.II.
9	Chłopowo	9	38-15	41	W.III.
10	Chłopowo	10	38-15	58	W.III.
11	Chłopowo	11	38-15	57	W.III.
12	Chłopowo	12	38-15	56	W.III.
13	Chłopowo	13	38-15	55	W.III.
14	Chłopowo	14	38-15	54	W.III.
15	Chłopowo	15	38-15	53	W.III.
16	Chłopowo	16	38-15	52	W.III.
17	Chłopowo	17	38-15	51	W.III.
18	Chłopowo	18	38-15	50	W.III.
19	Chłopowo	19	38-15	49	W.III.
20	Chłopowo	20	38-15	48	W.III.
21	Chłopowo	21	38-15	47	W.III.
22	Chłopowo	22	38-15	46	W.III.
23	Chłopowo	23	38-15	45	W.III.
24	Chłopowo	24	38-15	44	W.III.
25	Chłopowo	25	38-15	43	W.III.
26	Chłopowo	26	38-15	42	W.III.
27	Chłopowo	27	38-14	15	W.III.
28	Chłopowo	28	38-14	14	W.III.
29	Chłopowo	29	38-14	13	W.III.
30	Chłopowo	30	38-14	11	W.III.
31	Chłopowo	31	38-14	12	W.III.
32	Chłopowo	32	38-14	9	W.III.
33	Chłopowo	33	38-14	10	W.III.
34	Chłopowo	34	38-14	8	W.III.
35	Chłopowo	35	38-14	7	W.III.
36	Chłopowo	36	38-14	4	W.III.
37	Chłopowo	37	38-14	3	W.III.
38	Chłopowo	38	38-14	2	W.III.
39	Chłopowo	39	38-14	5	W.III.
40	Chłopowo	40	38-14	6	W.III.
41	Chłopowo	41	38-14	34	W.III.
42	Chłopowo	42	38-14	33	W.III.
43	Chłopowo	43	38-14	32	W.III.
44	Chłopowo	44	38-14	31	W.III.
45	Chłopowo	45	38-14	30	W.III.
46	Chłopowo	46	38-14	29	W.III.
47	Chłopowo	47	38-14	28	W.III.
48	Chłopowo	48	38-14	27	W.III.
49	Chłopowo	49	38-14	26	W.III.
50	Chłopowo	50	38-14	25	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
51	Chłopowo	51	38-14	24	W.III.
52	Chłopowo	52	38-14	23	W.III.
53	Chłopowo	53	38-14	22	W.III.
54	Chłopowo	54	38-14	21	W.III.
55	Chłopowo	55	38-14	20	W.III.
56	Chłopowo	56	38-14	19	W.III.
57	Chłopowo	57	38-14	18	W.III.
58	Chłopowo	58	38-14	17	W.III.
59	Chłopowo	59	38-14	16	W.III.
60	Chłopowo	60	38-14	51	W.III.
61	Chłopowo	61	38-14	50	W.III.
62	Chłopowo	62	38-14	52	W.III.
63	Chłopowo	63	38-14	53	W.III.
64	Chłopowo	64	38-14	49	W.III.
65	Chłopowo	65	38-14	48	W.III.
66	Chłopowo	66	38-14	47	W.III.
67	Chłopowo	67	38-14	46	W.III.
68	Chłopowo	68	38-14	45	W.III.
69	Chłopowo	69	38-14	44	W.III.
70	Chłopowo	70	38-14	43	W.III.
71	Chłopowo	71	38-14	42	W.III.
72	Chłopowo	72	38-14	41	W.III.
73	Chłopowo	73	38-14	54	W.III.
74	Chłopowo	74	38-14	55	W.II.
75	Chłopowo	75	38-14	56	W.III.
76	Chłopowo	76	38-14	57	W.III.
77	Chłopowo	77	38-14	58	W.III.
78	Chłopowo	78	38-14	37	W.III.
79	Chłopowo	79	38-14	38	W.III.
80	Chłopowo	80	38-14	36	W.III.
81	Chłopowo	81	38-14	39	W.III.
82	Chłopowo	81	39-14	4	W.III.
83	Chłopowo	82	39-14	5	W.III.
84	Chłopowo	82	38-14	40	W.III.
85	Chłopowo	83	38-14	35	W.III.
86	Chłopowo	83	39-14	6	W.II.
87	Chłopowo	85	39-14	8	W.II.
88	Chłopowo	86	39-14	9	W.III.
89	Chłopowo	87	39-14	10	W.III.
90	Chłopowo	88	39-14	11	W.III.
91	NDL Dolice (Granowo)	1	38-14	101	W.III.
92	Granowo	1	38-14	100	W.III.
93	Granowo	2	38-14	102	W.III.
94	Granowo	3	38-14	103	W.III.
95	Granowo	4	38-14	104	W.III.
96	Granowo	5	38-14	105	W.III.
97	Granowo	6	38-14	106	W.III.
98	Granowo	7	38-14	107	W.III.
99	Granowo	8	38-14	109	W.III.
100	Granowo	9	38-14	110	W.III.
101	Granowo	10	38-14	108	W.II.
102	Granowo	11	38-14	111	W.III.
103	Granowo	12	38-14	112	W.II.
104	Granowo	13	38-14	113	W.II.
105	Granowo	14	38-14	115	W.II.
106	Granowo	15	38-14	116	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
107	Granowo	16	38-14	114	W.III.
108	Granowo	17	38-14	118	W.III.
109	Granowo	18	38-14	117	W.III.
110	Granowo	19	38-14	123	W.III.
111	Granowo	20	38-14	124	W.III.
112	Granowo	21	38-14	127	W.III.
113	Granowo	22	38-14	125	W.II.
114	Granowo	23	38-14	126	W.II.
115	Granowo	24	38-14	128	W.III.
116	Granowo	25	38-14	130	W.III.
117	Granowo	26	38-14	131	W.III.
118	Granowo	27	38-14	132	W.II.
119	Granowo	28	38-14	133	W.II.
120	Granowo	29	38-14	134	W.II.
121	Granowo	30	38-14	136	W.III.
122	Granowo	31	38-14	137	W.III.
123	Granowo	32	38-14	138	W.II.
124	Granowo	33	38-14	139	W.III.
125	Granowo	34	38-14	148	W.III.
126	Granowo	35	38-14	151	W.II.
127	Granowo	36	38-14	147	W.III.
128	Granowo	37	38-14	140	W.III.
129	Granowo	38	38-14	141	W.III.
130	Granowo	39	38-14	135	W.III.
131	Granowo	40	38-14	142	W.III.
132	Granowo	41	38-14	143	W.III.
133	Granowo	42	38-14	144	W.III.
134	Granowo	43	38-14	129	W.II.
135	Granowo	44	38-14	146	W.III.
136	Granowo	45	38-14	145	W.III.
137	Granowo	46	38-14	149	W.II.
138	Granowo	47	38-14	150	W.III.
139	Granowo	48	38-14	122	W.II.
140	Granowo	49	38-14	121	W.III.
141	Granowo	50	38-14	120	W.III.
142	Granowo	51	38-14	119	W.III.
143	Granowo	52	37-13	69	W.III.
144	Granowo	53	37-13	70	W.II.
145	Granowo	54	37-13	71	W.III.
146	Granowo	55	38-13	28	W.III.
147	Granowo	56	38-13	29	W.III.
148	Granowo	57	38-13	30	W.III.
149	Krzęcin	1	38-14	175	W.III.
150	Krzęcin	2	38-14	201	W.III.
151	Krzęcin	3	38-14	200	W.III.
152	Krzęcin	4	38-14	206	W.III.
153	Krzęcin	5	38-14	207	W.III.
154	Krzęcin	6	38-14	208	W.III.
155	Krzęcin	7	38-14	209	W.III.
156	Krzęcin	8	38-14	210	W.III.
157	Krzęcin	9	38-14	212	W.III.
158	Krzęcin	10	38-14	211	W.III.
159	Krzęcin	11	38-14	213	W.III.
160	Krzęcin	12	38-14	214	W.III.
161	Krzęcin	13	38-14	215	W.III.
162	Krzęcin	14	38-14	216	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
163	Krzęcin	15	38-14	224	W.II.
164	Krzęcin	16	38-14	225	W.III.
165	Krzęcin	17	38-14	226	W.III.
166	Krzęcin	18	38-14	227	W.III.
167	Krzęcin	19	38-14	229	W.III.
168	Krzęcin	20	38-14	228	W.III.
169	Krzęcin	21	38-14	244	W.III.
170	Krzęcin	22	38-14	245	W.III.
171	Krzęcin	23	38-14	238	W.II.
172	Krzęcin	24	38-14	230	W.III.
173	Krzęcin	25	38-14	222	W.III.
174	Krzęcin	26	38-14	223	W.III.
175	Krzęcin	27	38-14	217	W.III.
176	Krzęcin	28	38-14	218	W.III.
177	Krzęcin	29	38-14	219	W.III.
178	Krzęcin	30	38-14	220	W.III.
179	Krzęcin	31	38-14	221	W.III.
180	Krzęcin	32	38-14	231	W.III.
181	Krzęcin	33	38-14	232	W.III.
182	Krzęcin	34	38-14	233	W.III.
183	Krzęcin	35	38-14	234	W.III.
184	Krzęcin	36	38-14	237	W.III.
185	Krzęcin	37	38-14	235	W.III.
186	Krzęcin	38	38-14	236	W.III.
187	Krzęcin	39	38-14	239	W.III.
188	Krzęcin	40	38-14	172	W.III.
189	Krzęcin	41	38-14	173	W.III.
190	Krzęcin	42	38-14	240	W.III.
191	Krzęcin	43	38-14	241	W.III.
192	Krzęcin	44	38-14	242	W.III.
193	Krzęcin	45	38-14	243	W.III.
194	Krzęcin	46	38-14	171	W.III.
195	Krzęcin	47	38-14	170	W.III.
196	Krzęcin	48	38-14	169	W.III.
197	Krzęcin	49	38-14	167	W.III.
198	Krzęcin	50	38-14	168	W.III.
199	Krzęcin	51	38-14	165	W.III.
200	Krzęcin	52	38-14	164	W.III.
201	Krzęcin	53	38-14	163	W.III.
202	Krzęcin	54	38-14	166	W.III.
203	Krzęcin	55	38-14	156	W.II.
204	Krzęcin	56	38-14	157	W.II.
205	Krzęcin	57	38-14	155	W.II.
206	Krzęcin	58	38-14	154	W.II.
207	Krzęcin	59	38-14	153	W.III.
208	Krzęcin	60	38-14	152	W.II.
209	Krzęcin	61	38-14	158	W.II.
210	Krzęcin	62	38-14	161	W.III.
211	Krzęcin	63	38-14	162	W.III.
212	Krzęcin	64	38-14	160	W.III.
213	Krzęcin	65	38-14	174	W.II.
214	Krzęcin	66	38-14	176	W.III.
215	Krzęcin	67	38-14	159	W.III.
216	Krzęcin	68	38-14	187	W.III.
217	Krzęcin	69	38-14	189	W.III.
218	Krzęcin	70	38-14	190	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
219	Krzęcin	71	38-14	195	W.III.
220	Krzęcin	72	38-14	194	W.III.
221	Krzęcin	73	38-14	193	W.III.
222	Krzęcin	74	38-14	192	W.III.
223	Krzęcin	75	38-14	191	W.III.
224	Krzęcin	76	38-14	188	W.III.
225	Krzęcin	77	38-14	196	W.III.
226	Krzęcin	78	38-14	186	W.III.
227	Krzęcin	79	38-14	185	W.III.
228	Krzęcin	80	38-14	181	W.III.
229	Krzęcin	81	38-14	184	W.III.
230	Krzęcin	82	38-14	183	W.III.
231	Krzęcin	83	38-14	182	W.III.
232	Krzęcin	85	38-14	178	W.II.
233	Krzęcin	84	38-14	177	W.II.
234	Krzęcin	86	38-14	179	W.II.
235	Krzęcin	87	38-14	180	W.III.
236	Krzęcin	88	38-14	205	W.III.
237	Krzęcin	89	38-14	204	W.III.
238	Krzęcin	90	38-14	203	W.III.
239	Krzęcin	91	38-14	202	W.III.
240	Krzęcin	92	38-14	198	W.III.
241	Krzęcin	93	38-14	197	W.III.
242	Krzęcin	94	38-14	199	W.III.
243	Krzęcin	95	37-14	33	W.II.
244	Krzęcin	96	37-14	34	W.II.
245	Krzęcin	97	37-14	41	W.III.
246	Miełecin	1	38-14	73	W.III.
247	Miełecin	2	38-14	67	W.II.
248	Miełecin	3	38-14	66	W.II.
249	Miełecin	4	38-14	68	W.II.
250	Miełecin	5	38-14	69	W.III.
251	Miełecin	6	38-14	65	W.III.
252	Miełecin	7	38-14	64	W.III.
253	Miełecin	8	38-14	70	W.III.
254	Miełecin	9	38-14	71	W.III.
255	Miełecin	10	38-14	72	W.III.
256	Miełecin	11	38-14	62	W.III.
257	Miełecin	12	38-14	61	W.III.
258	Miełecin	13	38-14	60	W.III.
259	Miełecin	14	38-14	59	W.III.
260	Miełecin	15	38-14	63	W.III.
261	Miełecin	16	38-14	74	W.III.
262	Miełecin	17	38-14	75	W.III.
263	Miełecin	18	38-14	76	W.III.
264	Miełecin	19	38-14	77	W.III.
265	Miełecin	20	38-14	91	W.III.
266	Miełecin	21	38-14	92	W.III.
267	Miełecin	22	38-14	93	W.III.
268	Miełecin	23	38-14	94	W.III.
269	Miełecin	24	38-14	95	W.II.
270	Miełecin	25	38-14	96	W.III.
271	Miełecin	26	38-14	97	W.III.
272	Miełecin	27	38-14	98	W.III.
273	Miełecin	28	38-14	99	W.III.
274	Miełecin	29	38-14	90	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
275	Mielęcin	30	38-14	78	W.III.
276	Mielęcin	31	38-14	79	W.III.
277	Mielęcin	32	38-14	80	W.III.
278	Mielęcin	33	38-14	83	W.II.
279	Mielęcin	34	38-14	82	W.III.
280	Mielęcin	35	38-14	81	W.III.
281	Mielęcin	36	38-14	84	W.III.
282	Mielęcin	37	38-14	85	W.III.
283	Mielęcin	38	38-14	86	W.III.
284	Mielęcin	39	38-14	87	W.III.
285	Mielęcin	40	38-14	88	W.III.
286	Mielęcin	41	38-14	89	W.II.
287	Nowy Klukom	1	37-14	45	W.III.
288	Nowy Klukom	2	37-14	46	W.III.
289	Nowy Klukom	3	37-14	47	W.III.
290	Nowy Klukom	4	37-14	48	W.III.
291	Nowy Klukom	5	37-14	49	W.III.
292	Nowy Klukom	6	37-14	50	W.II.
293	Nowy Klukom	7	37-14	51	W.III.
294	Nowy Klukom	8	37-14	52	W.III.
295	Nowy Klukom	9	37-14	53	W.III.
296	Nowy Klukom	10	37-14	54	W.III.
297	Nowy Klukom	11	37-14	55	W.III.
298	Objezierze	1	38-15	1	W.III.
299	Objezierze	2	38-15	2	W.III.
300	Objezierze	3	38-15	3	W.III.
301	Objezierze	4	38-15	4	W.III.
302	Objezierze	5	38-15	5	W.III.
303	Objezierze	6	38-15	6	W.III.
304	Objezierze	7	38-15	7	W.III.
305	Objezierze	8	38-15	8	W.III.
306	Objezierze	9	38-15	9	W.III.
307	Objezierze	10	38-15	10	W.III.
308	Objezierze	11	38-15	11	W.III.
309	Objezierze	12	38-15	12	W.III.
310	Objezierze	13	38-15	13	W.III.
311	Objezierze	14	38-15	14	W.III.
312	Objezierze	15	38-15	15	W.III.
313	Objezierze	16	38-15	16	W.III.
314	Objezierze	17	38-15	17	W.III.
315	Objezierze	18	38-15	18	W.III.
316	Objezierze	19	38-15	19	W.III.
317	Objezierze	20	38-15	20	W.III.
318	Objezierze	21	38-15	21	W.III.
319	Objezierze	22	38-15	22	W.III.
320	Objezierze	23	38-15	23	W.III.
321	Objezierze	24	38-15	24	W.III.
322	Objezierze	25	38-15	25	W.III.
323	Objezierze	26	38-15	26	W.III.
324	Objezierze	27	38-15	27	W.III.
325	Objezierze	28	38-15	28	W.III.
326	Objezierze	29	38-15	29	W.III.
327	Objezierze	30	38-15	30	W.III.
328	Objezierze	31	38-15	31	W.III.
329	Objezierze	32	38-15	32	W.III.
330	Objezierze	33	38-14	1	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
331	Objezierze	34	37-14	56	W.III.
332	Objezierze	35	37-14	1	W.III.
333	Rakowo	1	37-15	2	W.I.
334	Rakowo	2	38-15	177	W.III.
335	Rakowo	3	38-15	178	W.III.
336	Rakowo	4	38-15	179	W.III.
337	Rakowo	5	38-15	180	W.III.
338	Rakowo	6	38-15	181	W.II.
339	Rakowo	7	38-15	182	W.III.
340	Rakowo	8	38-15	183	W.III.
341	Rakowo	9	38-15	184	W.III.
342	Rakowo	10	38-15	185	W.III.
343	Rakowo	11	38-15	186	W.III.
344	Rakowo	12	38-15	148	W.III.
345	Rakowo	13	38-15	176	W.III.
346	Rakowo	14	37-14	57	W.III.
347	Rakowo	15	37-14	58	W.III.
348	Rakowo	16	37-14	59	W.III.
349	Rakowo	17	37-14	60	W.III.
350	Rakowo	18	37-14	61	W.III.
351	Rakowo	19	37-14	62	W.III.
352	Wesołówko Zachodnie	1	39-14	14	W.I.
353	Żeńsko	5	37-14	8	W.III.
354	Żeńsko	6	37-14	9	W.III.
355	Żeńsko	7	37-14	10	W.III.
356	Żeńsko	8	37-14	12	W.III.
357	Żeńsko	9	37-14	13	W.III.
358	Żeńsko	10	37-14	14	W.III.
359	Żeńsko	11	37-14	15	W.III.
360	Żeńsko	12	37-14	16	W.III.
361	Żeńsko	13	37-14	17	W.III.
362	Żeńsko	14	37-14	18	W.III.
363	Żeńsko	15	37-14	19	W.III.
364	Żeńsko	16	37-14	20	W.III.
365	Żeńsko	17	37-14	21	W.III.
366	Żeńsko	18	37-14	22	W.II.
367	Żeńsko	19	37-14	23	W.III.
368	Żeńsko	20	37-14	24	W.III.
369	Żeńsko	21	37-14	25	W.III.
370	Żeńsko	22	37-14	26	W.III.
371	Żeńsko	23	37-14	27	W.III.
372	Żeńsko	24	37-14	28	W.III.
373	Żeńsko	25	37-14	29	W.II.
374	Żeńsko	26	37-14	30	W.II.
375	Żeńsko	27	37-14	31	W.III.
376	Żeńsko	28	37-14	32	W.II.
377	Żeńsko	29	37-14	35	W.III.
378	Żeńsko	30	37-14	36	W.II.
379	Żeńsko	31	37-14	37	W.III.
380	Żeńsko	32	37-14	38	W.III.
381	Żeńsko	33	37-14	39	W.III.
382	Żeńsko	34	37-14	40	W.III.
383	Żeńsko	35	37-13	52	W.III.
384	Żeńsko	36	37-13	44	W.II.
385	Żeńsko	37	37-13	46	W.III.
386	Żeńsko	38	37-13	47	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony
387	Żeńsko	39	37-13	51	W.III.
388	Żeńsko (Stary Klukom)	32	37-13	43	W.III.